

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર - કોબા

સુજ્ઞ 'દિવ્યધ્વનિ' વાચક મિત્ર,
જય સદ્ગુરુવંદન.

e-DD નો આ અંક Computer માધ્યમ દ્વારા આપની સમક્ષ ફરી એકવાર રજૂ કરતાં અમને આનંદ થાય છે. આશા છે કે આ પ્રયોગ આપને જ્ઞાનવૃદ્ધિમાં સુગમતા આપતો હશે. આપના સૂચનો આવકાર્ય છે.

સંતચરણસેવક

દિવ્યધ્વનિ પ્રકાશન સમિતિ
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર
૧૨, જાન્યુઆરી ૨૦૧૧

હું આત્મા છું,
આપનો સેવક છું,
સૌનો મિત્ર છું.

વર્ષ : ૩૫
અંક : ૧
જાન્યુઆરી-૨૦૧૧

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્યધ્વનિ

આધ્યાત્મિક મુખપત્ર

શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર

જમો અરિહંત્રાણં ।
જમો સિધ્ધાણં ।
જમો આચરિયાણં ।
જમો ઉવજ્ઝાયાણં ।
જમો લોએ સવ્વસાહૂણં ॥
એસો પંચ જમુક્કારો,
સવ્વપાવપ્પજાસણો ।
મંગલાણં ચ સવ્વેસિં,
પઠમં હવઈ મંગલં ॥

શુભ ભાવ વડે મન શુદ્ધ કરો, નવકાર મહાપદને સમરો ;
નહિ એહ સમાન સુમંત્ર કહો, ભજુને ભગવંત ભવંત લહો. - શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા ૩૮૨ ૦૦૭. (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯, ૨૩૨૭૬૪૮૩-૮૪ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨

E-mail : srask@rediffmail.com, Web.: www.shrimad-koba.org

અનુભવવાણીના ઉદ્ગારરત્નો

- (૧) **મીસળનરયગઙ્ગા તિરિયગઙ્ગા કુદેવમણુયગઙ્ગા ।**
પત્તોસિ તિવ્વદુક્કવં ભાવહિ જિણભાવણા જીવ ॥

- શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય 'ભાવપાહુડ' - ૮

ભયંકર નરકગતિમાં, તિર્યચગતિમાં અને માઠી દેવગતિ તથા મનુષ્યગતિમાં હે જીવ ! તું તીવ્ર દુઃખને પામ્યો. માટે હવે તો જિનભાવણા (જિન ભગવાન જે પરમ શાંતરસે પરિણમી સ્વરૂપસ્થ થયા તે પરમશાંત સ્વરૂપ ચિંતવના) ભાવ, ચિંતવ.

- (૨) **તાવ ણ ણજ્જઙ્ગ અપ્પા વિસયેસુ ણરો પવઙ્ગે જામ ।**
વિસા વેરત્તચિત્તો જોઙ્ગે જાણેઙ્ગે અપ્પાણં ॥

- શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય 'મોક્ષપાહુડ' - ૬૬

જ્યાં સુધી આ આત્મા ઈન્દ્રિયોના વિષયભોગોમાં આસક્ત થઈ પ્રવૃત્તિ કરે છે ત્યાં સુધી આત્માનું જ્ઞાન થઈ શકતું નથી. જે યોગી આ વિષયભોગથી વિરક્ત છે તે જ આત્માને યથાર્થ જાણી શકે છે.

- (૩) **ગૃહસ્થો મોક્ષમાર્ગસ્થો નિર્મોહો નૈવ મોહવાન્ ।**
અનગારો ગૃહી શ્રેયાન્ નિર્મોહો મોહિનો મુનેઃ ॥

- શ્રી સમંતભદ્રાચાર્ય 'શ્રી રત્નકરંડ શ્રાવકાચાર' - ૩૩

દર્શનમોહથી રહિત ગૃહસ્થ મોક્ષમાર્ગમાં સ્થિત છે અને દર્શનમોહ યુક્ત ગૃહરહિત અનગાર મુનિ મોક્ષમાર્ગી નથી. તેથી દર્શનમોહથી યુક્ત મુનિ કરતાં દર્શનમોહ રહિત ગૃહસ્થ શ્રેષ્ઠ છે.

- (૪) **અતૃપ્તિજનકં મોહદાવવહેર્મહેન્ધનમ્ ।**
અસાતસન્તતેર્વીજમક્ષસૌરવ્યં જગૃજિનાઃ ॥

- શ્રી શુભચંદ્રાચાર્ય 'જ્ઞાનાર્ણવ' - ૧૩

શ્રી જિનેન્દ્ર ભગવાને કહ્યું છે કે આ ઈન્દ્રિયજન્ય સુખ અતૃપ્તિકારી છે, મોહરૂપી દાવાનળને વધારવાને ઈંધન સમાન છે અને આગામી કાળમાં દુઃખોની પરિપાટીનું બીજ છે.

- (૫) **હૃદયસરસિ યાવન્નિર્મલેઽપ્યત્યગાધે વસતિ કષાયગ્રાહચક્રં સમન્તાત્ ।**
શ્રયતિ ગુણગણોઽયં તન્ન તાવાદ્દેશકુંઠંસમદમયમશૌષૈસ્તાન વિજેતું યતસ્વ ॥

- શ્રી ગુણભદ્રાચાર્ય 'આત્માનુશાસન' - ૨૧૩

હે ભવ્ય ! જ્યાં સુધી તારા નિર્મળ અને અગાધ હૃદયરૂપી સરોવરમાં કષાયરૂપી મગર આદિ જલચરોનો સમૂહ વસે છે ત્યાં સુધી ગુણોનો સમૂહ નિઃશંકપણે તારામાં પ્રવેશ કરી શકતો નથી. તેથી તું સમભાવ, ઈન્દ્રિય વિષયોનો સંયમ અને અહિંસાદિ મહાવ્રતો દ્વારા તે સર્વ કષાયોને (ક્રોધ-માન-માયા-લોભ) જીતવાનો પ્રયત્ન કર.

-: પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ૐ

-: સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
ૐ

-: સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)
ૐ

-: મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
ટ્રસ્ટી, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર
આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ૐ

-: પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯
૨૩૨૭ ૬૪૮૩/૮૪
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨
srask@rediffmail.com
www.shrimad-koba.org

ૐ

-: લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૧૮૦
આજીવન રૂ. ૭૫૦
પરદેશમાં
By Air Mail
ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 2500
\$-60, £-35
આજીવન : Rs. 7000
\$-170, £-110
By Sea Mail
આજીવન : Rs. 3500
\$-85, £-60

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ ..... શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૩
- (૨) શાશ્વત આનંદની
પ્રાપ્તિનો માર્ગ ..... પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ૪
- (૩) રત્નત્રય ..... શ્રી મણિભાઈ શાહ ૯
- (૪) પરમનો સ્પર્શ ..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૧૧
- (૫) શ્રી પદ્મનંદિ આચાર્ય .. પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી ૧૫
- (૬) શ્રી આનંદઘન ચોવીશી . શ્રી અશોકભાઈ શાહ ૧૮
- (૭) વ્યવસ્થાની અવ્યવસ્થા .... શ્રી ચંદ્રહાસ ત્રિવેદી ૨૨
- (૮) તો તમે ચોક્કસ સુખી છો .. શ્રી ધૂની માંડલિયા ૨૪
- (૯) ધર્મધ્યાન ..... શ્રી મધુભાઈ પારેખ ૨૬
- (૧૦) અહો ! શ્રી સત્પુરુષના
વચનામૃત ..... શ્રી પૂર્ણિમાબેન શાહ ૨૮
- (૧૧) દુર્લભ માનવભવ ..... શ્રી મંજુલાબેન બોટાદરા ૩૦
- (૧૨) અપૂર્વ અવસર ..... શ્રી વલભજી હીરજી ૩૧
- (૧૩) Yuva Times ૨૭
- (૧૪) બાળવિભાગ ..... શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૩૩
- (૧૫) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૫

વર્ષ : ૩૫

જાન્યુઆરી, ૨૦૧૧

અંક - ૧

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

srask@rediffmail.com

www.shrimad-koba.org

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

પત્રાંક - ૫૭૦

મુંબઈ, ફાગણ વદ ૫,
શનિ, ૧૯૫૧

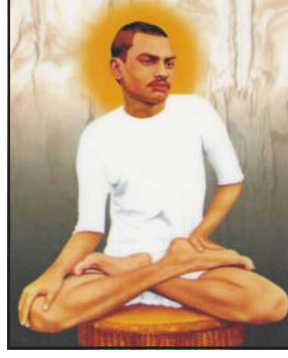
સુજ્ઞ ભાઈ શ્રી મોહનલાલ^૧ પ્રત્યે,
શ્રી ડરબન.

પત્ર ૧ મળ્યું છે. જેમ જેમ ઉપાધિનો ત્યાગ થાય તેમ તેમ સમાધિસુખ પ્રગટે છે. જેમ જેમ ઉપાધિનું ગ્રહણ થાય તેમ તેમ સમાધિસુખ હાનિ પામે છે. વિચાર કરીએ તો આ વાત પ્રત્યક્ષ અનુભવરૂપ થાય છે. જો કંઈ પણ આ સંસારના પદાર્થોનો વિચાર કરવામાં આવે, તો તે પ્રત્યે વૈરાગ્ય આવ્યા વિના રહે નહીં; કેમકે માત્ર અવિચારે કરીને તેમાં મોહબુદ્ધિ રહે છે.

‘આત્મા છે’, ‘આત્મા નિત્ય છે’, ‘આત્મા કર્મનો કર્તા છે’, ‘આત્મા કર્મનો ભોક્તા છે’, ‘તેથી તે નિવૃત્ત થઈ શકે છે’, અને ‘નિવૃત્ત થઈ શકવાનાં સાધન છે’, એ છ કારણો જેને વિચારે કરીને સિદ્ધ થાય, તેને વિવેકજ્ઞાન અથવા સમ્યક્દર્શનની પ્રાપ્તિ ગણવી એમ શ્રી જિને નિરૂપણ કર્યું છે, જે નિરૂપણ મુમુક્ષુ જીવે વિશેષ કરી અભ્યાસ કરવા યોગ્ય છે.

પૂર્વના કોઈ વિશેષ અભ્યાસબળથી એ છ કારણોનો વિચાર ઉત્પન્ન થાય છે; અથવા સત્સંગના આશ્રયથી તે વિચાર ઉત્પન્ન થવાનો યોગ બને છે.

અનિત્ય પદાર્થ પ્રત્યે મોહબુદ્ધિ હોવાને લીધે

આત્માનું અસ્તિત્વ, નિત્યત્વ, અને અવ્યાબાધ સમાધિસુખ ભાનમાં આવતું નથી. તેની મોહબુદ્ધિમાં જીવને અનાદિથી એવું એકાગ્રપણું ચાલ્યું આવે છે, કે તેનો વિવેક કરતાં કરતાં જીવને મૂંઝાઈને પાછું વળવું પડે છે, અને તે મોહગ્રંથિ છેદવાનો વખત આવવા પહેલાં તે વિવેક છોડી

દેવાનો યોગ પૂર્વકાળે ઘણી વાર બન્યો છે, કેમકે જેનો અનાદિકાળથી અભ્યાસ છે તે, અત્યંત પુરુષાર્થ વિના, અલ્પ કાળમાં છોડી શકાય નહીં. માટે ફરી ફરી સત્સંગ, સત્શાસ્ત્ર અને પોતામાં સરળ વિચારદશા કરી તે વિષયમાં વિશેષ શ્રમ લેવો યોગ્ય છે, કે જેના પરિણામમાં નિત્ય શાશ્વત સુખસ્વરૂપ એવું આત્મજ્ઞાન થઈ સ્વરૂપ આવિર્ભાવ થાય છે. એમાં પ્રથમથી ઉત્પન્ન થતા સંશય ધીરજથી અને વિચારથી શાંત થાય છે. અધીરજથી અથવા આડી કલ્પના કરવાથી માત્ર જીવને પોતાના હિતનો ત્યાગ કરવાનો વખત આવે છે, અને અનિત્ય પદાર્થનો રાગ રહેવાથી તેના કારણે ફરી ફરી સંસારપરિભ્રમણનો યોગ રહ્યા કરે છે.

કંઈ પણ આત્મવિચાર કરવાની ઈચ્છા તમને વર્તે છે, એમ જાણી ઘણો સંતોષ થયો છે. તે સંતોષમાં મારો કંઈ સ્વાર્થ નથી. માત્ર તમે સમાધિને રસ્તે ચડવા ઈચ્છો છો તેથી સંસારકલેશથી નિવર્તવાનો તમને પ્રસંગ પ્રાપ્ત થશે. એવા પ્રકારનો સંભવ દેખી સ્વભાવે સંતોષ થાય છે. એ જ વિનંતિ.

૧. મહાત્મા ગાંધીજી

આ૦ સ્વ૦ પ્રણામ.

શાશ્વત આનંદની પ્રાપ્તિનો માર્ગ

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

જીવનમાં આપણે શું સાચા સુખનો અનુભવ કરી રહ્યા છીએ ? આપણા જીવનમાં બધી સગવડો છે, સાહ્યબી છે, સગાં-વહાલાં બધા સારા છે. આ બધું બહારમાં બરાબર છે પણ અંતરમાં કેમ છે ? અંતરમાં એવું લાગે છે કે મને પૂર્ણ આનંદ છે ? વિવેકપૂર્ણ અને સૂક્ષ્મતાથી વિચારવામાં આવે તો તેનો જવાબ એ છે કે શાંતિ નથી. લોકો કહે છે કે શેઠ બહુ સુખી છે પણ શેઠનું અંતર કહે છે કે “મારું મન અંદરથી બળે છે !” ‘કેમ બળે છે ?’ તો ભગવાન કહે છે કે જ્યાં સુધી તું પરાધીન છો ત્યાં સુધી તને સાચું સુખ મળી શકે નહીં. માટે તું સાચા સુખ માટે ઉદ્યમ કર.

લંબાવવો પડે નહિ. આવી વિશ્વની વ્યવસ્થા છે; જેને શ્રી તીર્થકરે અંગીકાર કરી અને તેઓ પૂર્ણ સ્વાધીન સુખને પામી ગયા. અત્યારે આ કાળમાં પણ જો જીવ યથાર્થ પુરુષાર્થ કરે તો યથાપદવી તેનો મોક્ષ થઈ શકે છે.

ભવિષ્યમાં પણ આવો પુરુષાર્થ કરી અનંત જીવો શાશ્વત આનંદને પ્રાપ્ત કરશે. ભગવાન મહાવીરના કહેલા પરાધીનતા તથા દુઃખના જે કારણો છે તેને ટાળીને સ્વાધીન સુખના કારણો આપણે સેવવાનાં છે અને તેના માટે જ આપણને આ મનુષ્યભવ મળ્યો છે. શાશ્વત સુખને પ્રાપ્ત કરવું એ જ મનુષ્યભવનું મુખ્ય કર્તવ્ય છે.

બંધના કારણો

(૧) મિથ્યાત્વ

(૨) અસંયમ(અવિરતિ) સંયમ

(૩) પ્રમાદ

(૪) કષાય

(૫) યોગ

(મન-વચન-કાયા)

મોક્ષના કારણો

સમ્યક્ત્વ, આત્મજ્ઞાન

સંયમ

આત્મજાગૃતિ

મંદ કષાય, વીતરાગતા

સામાયિક, સમાધિ

શિષ્ય પૂછે છે કે ભગવાન ! મારી પાસે બધુંય છે પણ અંતરની શાંતિ, અંતરનો આનંદ કેમ નથી ? ત્યારે પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી આત્મસિદ્ધિ ગાથા-૮૮ માં કહે છે કે,

“જે જે કારણ બંધના, તેહ બંધનો પંથ;

તે કારણ છેદક દશા, મોક્ષપંથ ભવઅંત.”

આચાર્યશ્રી ઉમાસ્વામીએ શ્રી તત્ત્વાર્થસૂત્રના આઠમા અધ્યાયમાં બંધના કારણ દર્શાવતું પહેલું સૂત્ર લખ્યું છે કે,

“મિથ્યાદર્શનાઽવિરતિપ્રમાદકષાયયોગબન્ધહેતવઃ॥૧॥

જે જીવ ઉપરોક્ત બંધના કારણોથી છૂટે તો તે કર્મોથી છૂટે. કર્મોથી છૂટે તો શરીરથી છૂટે, તો જન્મ-મરણથી છૂટે અને તો નિજાનંદને પામે અને એને કોઈ પાસે સુખ માટે ભિખારીની માફક હાથ

[૧] મિથ્યાત્વ : કર્મબંધ થવા માટેનું સૌથી મોટું અને જવાબદાર કારણ મિથ્યાત્વ છે. પછી અસંયમ, પ્રમાદ, કષાય અને છેલ્લે યોગ આવે. આ બધા કારણો આચાર્ય ભગવંતે ક્રમ પ્રમાણે જ મૂકેલા છે. કોઈપણ જીવ જો મોક્ષમાં આગળ વધે તો પહેલા તેનું મિથ્યાત્વ જાય અને પછીના કારણો ક્રમથી ગુણસ્થાન પ્રમાણે જાય છે. એટલે ભગવાન કહે છે કે જીવ ! જો તારે સુખી થવું હોય તો તું

મિથ્યાત્વને છોડી દે.

મિથ્યાત્વ એટલે ઊંધી માન્યતા, ખોટી શ્રદ્ધા.

મિથ્યાત્વ દૂર કરવાનો ઉપાય જણાવતાં પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ‘મૂળ મારગ’ માં કહે છે,

“એવા મૂળ જ્ઞાનાદિ પામવા રે, અને જવા અનાદિ બંધ; મૂ. ઉપદેશ સદ્ગુરુનો પામવો રે, ટાળી સ્વચ્છંદ ને પ્રતિબંધ. મૂ.”

શિષ્ય પૂછે છે કે ભગવાન હું શું કરું તો મારું મિથ્યાત્વ જાય ? તો સદ્ગુરુદેવ મિથ્યાત્વને દૂર કરવા માટે બે વાતો કહે છે. (૧) સદાચાર સેવો. (૨) સમ્યક્જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરો.

સદાચાર : સદાચારને સેવવાથી બુદ્ધિ નિર્મળ થાય અને નિર્મળ થયેલ બુદ્ધિ જ સદ્ગુરુએ આપેલ બોધને ગ્રહણ કરી શકે. બેમાંથી એક પણ ન હોય તો ચાલશે નહિ. કોઈ કહે કે મારી પાસે બુદ્ધિ ઘણી છે. તમે ગમે તેવા અઘરા ગ્રંથો આપો તો પણ હું વાંચી લઉં. તો ભાઈ, ઘણી બુદ્ધિવાળા મોક્ષે જાય એવું નથી, કારણ કે ઘણીવાર વધારે બુદ્ધિ તે કુબુદ્ધિ હોય છે, જે દુર્ગતિનું કારણ છે. મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા બહુ બુદ્ધિની જરૂર નથી પણ રૂડી બુદ્ધિની જરૂર છે અને રૂડી બુદ્ધિ ક્યારે આવે ?

“મંદ વિષયને સરળતા, સહઆજ્ઞા સુવિચાર; કરુણા કોમળતાદિ ગુણ, પ્રથમ ભૂમિકા ધાર.”

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

મંદવિષય આદિ સદ્ગુણો પ્રગટે તો બુદ્ધિ રૂડી થાય. બુદ્ધિને નિર્મળ કરવા માટે સદાચાર સેવવાં, જેથી તે ઝડપથી સદ્ગુરુનો બોધ ગ્રહણ કરી શકે.

મંદવિષય : ઈન્દ્રિયોના વિષયોને લગતા પદાર્થો પ્રત્યે રાગદ્વેષ ઘટાડવાં તેને મંદકષાય

કહેવાય.

સરળતા : મનમાં કપટ રાખવું નહિ. મનમાં કપટ રાખનાર એવું માને છે કે અમે તો આખી દુનિયાને છેતરી દઈએ અને સોનું, મોતીના ઢગલે ઢગલાં કરી દઈએ. પણ ભગવાન કહે છે કે જ્યારે તું બીજાને છેતરે છે ત્યારે પ્રથમ તો તું પોતે જ પોતાની જાતને છેતરે છે. જેમ કોઈને મારતા પહેલા પ્રથમ કષાયથી પોતાના આત્માનો ઘાત થાય છે. કોઈ કહે કે સાહેબ મેં તો કેટલાયને મારી નાખ્યા ! તો ભગવાન કહે છે કે, તારા અપરાધના દંડની વ્યવસ્થા આ દુનિયામાં નથી કેમ કે અહીં તો તને એકવાર જ ફાંસી અપાય છે. પણ કર્મની (ભગવાનની) એવી વ્યવસ્થા છે કે જ્યાં એકહજાર વાર નહિ પણ એકલાખ વાર તને ફાંસી મળે. તેને નરકની વ્યવસ્થા કહેવામાં આવે છે. કોઈ મારે, કાપે, બાળે, શરીરના ટુકડા કરી દે તો પણ જ્યાં સુધી આયુષ્ય કર્મ પૂરું ન થાય ત્યાં સુધી શરીર પાછું ભેગું થઈ જાય છે પણ મૃત્યુ આવતું નથી. તું ભલે અહીં હોંશિયારી કરી છૂટી જાય પણ કર્મની વ્યવસ્થામાંથી છૂટી શકીશ નહિ.

જેવું મનમાં વિચારે તેવું જ વાણીથી બોલે અને જેવું બોલે તેવું કાયાથી કરે તેનું નામ સરળતા.

સહઆજ્ઞા : હંમેશાં સત્પુરુષોની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલવામાં આપણું કલ્યાણ છે. સ્વચ્છંદથી ચાલવામાં નુકસાન છે. વીતરાગ પરમાત્મા અને જ્ઞાનીઓના રસ્તે ચાલવવાથી આપણું સર્વતોમુખી કલ્યાણ થાય છે.

“સહઆજ્ઞા એટલે આજ્ઞાસહિત વર્તો”

“આણાઁ ધમ્મો, આણાઁ તવો ।”

આણાઁ ધમ્મો એટલે ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન કરીએ તો આપણને ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે.

આળાણ તવો ગુરુની આજ્ઞા લઈને આપણે જે કંઈ તપ કરીએ છીએ તે ઘણું ફળ આપનાર થાય છે.

સુવિચાર : હંમેશાં સારા વિચારો કરો, ખરાબ વિચારો ઓછા થાય તે માટે જીવનની રહેણીકરણી બદલી નાખો. કુસંગ, ખરાબ વાંચનને જાકારો આપો. અનંત તૃષ્ણાને દૂર કરી સંતોષ ધારણ કરો. સારા વિચાર માટે જીવનને પવિત્ર કરો.

કરુણા, ક્રોમળતાદિ ગુણો : કોઈપણ જીવને મારે દુઃખ દેવું નથી એવો અંદરમાં ભાવ રાખવો જોઈએ. આપણે કીડી, મકોડા, વંદાને તો બચાવીએ પણ દુકાને આવેલા ઘરાક પાસેથી જો ચાર ગણા પૈસા લઈએ તો આપણે તેનું ખૂન કર્યું કહેવાય ! કેમ કે ભગવાન પરિણામ (ભાવ) જોવે છે. આપણે બને તેટલી અહિંસા પાળવી.

અનાદિકાળથી જગતના જીવો પોતાના સ્વરૂપને ન જાણતા દુઃખી છે તો તેઓ કેવી રીતે સુખી થાય ? તો સદ્ગુરુ કહે છે કે આત્મજ્ઞાન દ્વારા. જીવ અજ્ઞાન અને રાગદ્વેષ દ્વારા પોતાના આત્માની ક્ષણે ક્ષણે હિંસા કર્યા કરે છે તે ન કરવી તેને નિશ્ચય કરુણા કહે છે.

(૨) સમ્યક્જ્ઞાનને પ્રાપ્ત કરો :

“પ્રથમ આત્મસિદ્ધિ થવા, કરીએ જ્ઞાન વિચાર; અનુભવી ગુરુને સેવીએ, બુધજનનો નિર્ધાર.”

મિથ્યાત્વને તોડવા માટે પ્રથમ તત્ત્વજ્ઞાન (ભેદજ્ઞાન) ને પ્રાપ્ત કરો. મૂઢ જીવ કહે છે કે ‘સાહેબ ! મારું જ્ઞાન તો બરાબર જાણે છે. હું કાળાને કાળું ને લાલને લાલ જ કહું છું.’ તો જ્ઞાની કહે છે કે ભાઈ ! તારું જ્ઞાન ખોટું છે. બૌદ્ધિક સ્તરે વિચારતાં તો તારું જ્ઞાન સાચું છે પણ ‘આ ચોક છે’ તેમ જાણતાં જ તારા મનમાં એવો

વિચાર થાય છે કે આ ચોક મારો છે, તેનો રંગ બહુ સારો છે અથવા તેનો રંગ મને નથી ગમતો વગેરે. જગતના જીવોને જગતના પદાર્થો જોતાં જ અજ્ઞાનને લીધે રાગ-દ્વેષ થાય છે. પણ જ્ઞાનીપુરુષોને તત્ત્વનું યથાર્થ શ્રદ્ધાન હોવાને કારણે તેવા ભાવ થતા નથી અથવા તો તદ્દન ઓછા થાય છે.

જગતના જીવો જડ પદાર્થોને એટલે કે શરીરને જીવ માને છે. જીવની ન તો તેમને ખબર છે, ન તો એમને શ્રદ્ધાન છે તો અનુભવ તો હોય જ ક્યાંથી ? આપણે કોઈને પૂછીએ કે ‘ભાઈ કેમ છો ?’ તો કહે કે ‘લીલાલહેર છે !’ સદ્ગુરુ કહે છે કે ‘ભાઈ તું કોણ છે ?’ તો કહે છે કે ‘છગનભાઈ મગનભાઈ શેઠ, આ મારા પાંચ ટીકરા’ - એમ બધાની ઓળખાણ આપે છે પણ પોતાની સાચી ઓળખાણ તો આપતો જ નથી ! આમ, જગતના જીવો શરીરરૂપી જડ પદાર્થને આત્મા માને છે. મહાવીર ભગવાન કહે છે કે ‘ભાઈ ! તું આત્મા છો’ પણ આપણે તેવું માનતા નથી અને કહીએ છીએ કે ગામમાં જઈને પૂછી આવો કે હું કોણ છું ? તો તમને ખબર પડશે ! પણ ભાઈ ગામવાળાઓ તારા જેવા જ છે ! આપણી જાતને છગનભાઈ શેઠ ન માનવા પણ ‘હું પંચપરમેષ્ઠિ ભગવાનનો સેવક છું’ એમ વ્યવહારથી માનવું અને નિશ્ચયથી તો ‘હું અજર અમર અવિનાશી આનંદઘન શુદ્ધસ્વરૂપી આત્મા છું’ એમ માનવું. આવું જ્યારે કોઈ જીવ વારંવાર યાદ રાખે અને તે પ્રમાણે વર્તવાનો પ્રયત્ન કરે ત્યારે તેનું મિથ્યાત્વ નષ્ટ થાય. પરમકૃપાળુદેવે જ્ઞાન પ્રગટાવવા માટે શ્રી આ.સિ. શાસ્ત્રમાં આત્માર્થી લક્ષણ ગાથા-૪૧ માં કહ્યું છે,

“જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજ જ્ઞાન; જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઈ, પામે પદ નિર્વાણ.”

હોય છે અને એટલે અરિહંતો જે રીતે મોકે ગયા અને એમણે ત્યાર પહેલાં જે ઉપદેશ આપ્યો તેને સમ્યગ્દર્શિ જીવ પૂરેપૂરો અપનાવવા પ્રયત્ન કરે છે.

આ નવ તત્ત્વોનું જ્ઞાન અને આચરણ એ પહેલી શ્રદ્ધા છે.

હવે બીજી શ્રદ્ધા વિષે કહે છે : જેમણે સમકિત પ્રાપ્ત કરીને પોતાના આત્માને શુદ્ધ કર્યો છે અને બીજાના આત્માઓને શુદ્ધ કરવાના રસ્તા બતાડે છે એવા મુનિરાજોની સેવા સમકિતી જીવ કરે છે. એમને વંદન કરે છે અને એમની પાસેથી ઉપદેશ પામી પોતે પણ એવા થવા પ્રયત્ન કરે છે. મુનિરાજ જેવા અન્ય જ્ઞાનીઓને પણ એ માન આપે છે અને સેવા કરે છે.

હવે ત્રીજી શ્રદ્ધા અંગે કહે છે : સમ્યગ્દર્શનમાંથી ભ્રષ્ટ થયેલી હોય તેવી વ્યક્તિઓનો સાથ અન્યને પણ ભ્રષ્ટ કરે છે. અન્ય મતથી કે બીજી રીતે સમ્યગ્દર્શનથી વંચિત થઈ જાય તે પોતાના આત્માનું નુકસાન તો કરે છે અને સાથે સાથે અન્ય આત્માઓને પણ શુદ્ધ માર્ગમાંથી ખસેડી અશુદ્ધ માર્ગે-અજ્ઞાનને માર્ગે લઈ જાય છે અને જિનેશ્વર ભગવાન પ્રત્યેના પૂજ્યભાવને છોડાવી નાખે છે. માટે સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરેલા અથવા પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છાવાળાઓએ આવા જીવોથી દૂર રહેવું જોઈએ, એમ કહ્યું છે. સમકિતથી ભ્રષ્ટ થયેલા જીવો કેવા હોય છે ? તો કહ્યું છે કે તેઓ પરિગ્રહથી અસંતુષ્ટ, ઈન્દ્રિયોના વિષયોમાં લોલુપ, મદ્ય-માંસનું સેવન કરનારા, લુચ્યા, હૃદયમાં દુષ્ટ ભાવવાળા, મોઢે મીઠાં અને અંતરમાં કપટી, દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા, મમત્વવંત, કદાગ્રહી વગેરે વગેરે દુર્ગુણોથી આવી ભ્રષ્ટ વ્યક્તિ હોય છે એટલે એનાથી ચેતતા રહેવું એમ કહે છે.

હવે ચોથી શ્રદ્ધા વિષે કહે છે : જૈન દર્શન સિવાયના બીજા દર્શનોનો ત્યાગ કરવાનો કહે છે - જેવા કે બૌદ્ધમત, સાંખ્યમત, જૈમીનીય, નૈયાયિક, વૈશેષિક, ચાર્વાક વગેરે અને તાપસ, કુલિંગી વગેરે - જૈન દર્શનથી વિપરીત એવા બધા સંગનો ઉત્તમ

પુરુષોએ ત્યાગ કરવો જોઈએ. કારણ કે એ બધાના અભિપ્રાયો સમ્યગ્દર્શનથી વિરુદ્ધ અથવા અટકાવનારા હોય છે. જેમ સમુદ્રનું ખારું પાણી ગંગાના શુદ્ધ જળને ખરાબ કરે છે તેમ. આમ, ચારે પ્રકારની શ્રદ્ધા એ અડસઠ બોલ (સજ્ઞાય) ની પહેલી ચાર છે.

હવે ત્રણ લિંગ વિષે કહે છે : લિંગ એટલે ચિહ્ન - સમકિતીમાં કેવાં કેવાં કેવાં ચિહ્નો-સ્વભાવ વગેરે હોય છે તેની વાત આવે છે.

પહેલું લિંગ શ્રુત અભિલાષા કહ્યું છે. એટલે કે સાચા સમકિતીને તીર્થંકર ભગવંતોએ કહેલી વાણીની વાતો-શાસ્ત્રો જાણવાની તીવ્ર ઈચ્છા હોય છે, જેથી તે તેમના જેવા થવા પ્રયત્ન કરે. શ્રુત પ્રત્યે અપાર પ્રીતિને લીધે એ એમાં ડૂબેલો રહે છે. પરિણામે મોક્ષ સુધીનો માર્ગ એને સમજાય છે.

સાચા સમકિતીને સાચા ધર્મનું સ્વરૂપ જાણવાના અત્યંત ભાવ હોય છે, એને ધર્મ પ્રત્યે અતૂટ રાગ હોય છે. આ બીજું લિંગ - ધર્મ પ્રત્યેના રાગનું ચિહ્ન છે. જેમ ભૂખ્યા માણસને સારું ખાવાનું મળે અને, જેવા ભાવ જાગે તેવા ભાવ આ લિંગથી ધર્મ પ્રત્યે જાગતા હોય છે.

હવે ત્રીજા લિંગ વિષે કહે છે કે સાચા સમકિતીને સાચા દેવ-ગુરુ પ્રત્યે અત્યંત આદરભાવ હોય છે એટલે એમની વૈયાવચ્ચ - સેવા કરવાનો મોકો મળે ત્યારે તે અત્યંત આનંદિત થાય છે. એમનાં ચરણકમળને વંદન કરી એમની દરેક પ્રકારે સેવા કરવા એ પ્રયત્ન કરે છે. એમાં આગસ કે પ્રામાદ કરતો નથી. ગુરુને માટે આહાર-વિહારની વ્યવસ્થા કરવામાં હરખથી એ રચ્યો-પચ્યો રહે છે, અને સાચા દેવના ચરણકમળની પૂજા-વંદન કરીને એમના ઉપદેશને ગ્રહણ કરવા માટે સદાય તત્પર રહે છે.

આમ કુલ સાત બોલ - સજ્ઞાય વિષે આપણે અત્રે જોયું. બાકીના બોલ વિષે હવે પછી વિચારીશું.

(ક્રમશઃ)

આત્મા મદદરૂપ થઈ શકે. એ આત્માનો અવાજ આપણને માર્ગદર્શક બની શકે, પણ સવાલ એ છે કે એ આત્માનો અવાજ સાંભળવાની કુરસદ આપણી પાસે છે ખરી ? કે પછી આપણું મન એણે જન્માવેલા તરંગોમાં એટલું બધું ડૂબેલું છે કે એને આત્માનો અવાજ વિશે સાંભળવાની તો શું, કિંતુ એ વિશે વિચારવાની ય કુરસદ નથી.

શું આપણે એટલા બધા વ્યસ્ત છીએ કે આપણા પોતાના અવાજને આપણે સાંભળી શકતા નથી ? મનમાં વારેવારે જાગતા જુદા જુદા પ્રકારના તરંગોને યોગ્ય દિશામાં વાળવાની શક્તિ આપણા આત્માનો અવાજ ધરાવે છે. આવો આત્માનો અવાજ ભગવાન બુદ્ધ કે મહાત્મા ગાંધીએ સાંભળ્યો હતો અને એમણે પ્રવર્તમાન વિચારધારાથી સાવ વિરુદ્ધ એવા પોતાના આત્માના અવાજને નિર્ભીક્તાથી પ્રગટ કર્યા હતાં. આજથી એકસો વર્ષ પહેલાં લખાયેલા ‘હિંદ સ્વરાજ’ માં ગાંધીજીએ જે વિચારો આપ્યા, તે એમના આત્માના અવાજને અનુસરીને લખ્યા હતા.

મનના તરંગોમાં અથડાતી, ફંગોળાતી અને ઉછળકૂદ કરતી વ્યક્તિને આત્માના અવાજની કલ્પના પણ આવતી નથી. મન નચાવે તેમ નાયનારને પોતાના આત્માના અસ્તિત્વનો અહેસાસ પણ થતો નથી. એનું મન જુદાં જુદાં વિચારોમાં, એક વૃક્ષ પરથી બીજા વૃક્ષ પર વાનર કૂદકો મારે અ રીતે, કૂદકા, લગાવતું હોય છે અને અંતે હારી-થાકી જતું હોય છે. આવે સમયે મારે તમને પૂછવું છે કે આજકાલ તમે કેટલા મનના તરંગોમાં વ્યસ્ત છો ? કે પછી વિચારોમાં, દ્વંદ્વોમાં, તર્ક-કુતર્કોમાં અને સંકલ્પ-વિકલ્પમાં વ્યસ્ત રહેવું એ તમારી આદત બની ગઈ છે ?

એકધારી રીતે ચીલાચાલુ કારકુની કરતો

કોઈ સામાન્ય સરકારી કર્મચારી હોય, ઘરની ચાર દીવાલોમાં જીવતી ગૃહિણી હોય કે કંપનીનો કોઈ ઉચ્ચ અધિકારી હોય, આ બધાંનાં કાર્યો ભિન્ન હોવા છતાં સહુના મનની દોડ સમાન હોય છે. સામાન્ય માનવીને પૂછશો તો કહેશે કે મન ખૂબ ઠેકડાં મારે છે અને કેટલાય ઘોડા દોડાવે છે. કોઈ સંતને પૂછશો તો કહેશે કે બીજું બધું વશ કરવું સરળ છે, પણ મનને વશ કરવું મહાકઠિન છે. નિરક્ષરને કે સાક્ષરને, સામાન્યને કે અસામાન્યને, ગરીબને કે અમીરને - બધાને મન મૂંઝવતું હોય છે, કારણ કે એમાં એક પછી એક આવતા ભૂતકાળ અને ભવિષ્ય વિષયક તરંગો સહુને પરેશાન કરતા હોય છે.

મારા કુટુંબના એક વડીલને મારે વિશે સતત એ દુઃખ રહે છે કે એમના પુત્રની સગાઈના પ્રસંગમાં હું હાજર રહી શક્યો નહોતો. આ દુઃખનું સ્મરણ એમને વધુ વેદનાદાયી એ માટે લાગે છે કે તેઓ એ પૂર્વે મારા પુત્રની સગાઈ વખતે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. એ પછી તો વર્ષોનાં વહાણાં વાઈ ગયાં. જેમની સગાઈ થઈ, એમનાં લગ્ન થયાં અને એમને ત્યાં સંતાનો પણ થયાં, પરંતુ હજી પેલા વડીલ સગાઈના પ્રસંગની ગેરહાજરી ભૂલ્યા નથી અને જ્યારે જ્યારે મળે ત્યારે એ દુઃખ પ્રગટ કર્યા વિના રહી શકતા નથી. એમનું મન ભૂતકાળની એ ઘટનામાંથી બહાર નીકળી શકતું નથી. એક અર્થમાં કહીએ તો એમને સતત એ દુઃખદ પ્રસંગનું સ્મરણ કરવાની ‘આસક્તિ’ થઈ ગઈ છે.

વ્યક્તિની ઉંમર જેમ વધતી જાય છે, તેમ તેમ એ ભૂતકાળમાં વધુ ને વધુ જીવતો રહે છે. બગીચામાં લટાર મારશો, ત્યારે વાતો કરતાં વૃદ્ધો એમના જીવાનીના દિવસોની જ વાતો અને

આત્માને સંકોચવિકાસનું ભાજન યોગદશામાં માને છે તે સિદ્ધાન્ત વિશેષે કરી વિચારવા યોગ્ય છે.” વ્યાખ્યાનસાર - ૨ આંક ૧૧ માં કહે છે, “કષાયથી યોગનું ચલાયમાનપણું થાય છે. યોગનું ચલાયમાનપણું તે ‘આસ્રવ’, તેથી ઉલટું તે ‘સંવર’.”

ચેતોનિરોધનમ્ - ચિત્તનિરોધ. શ્રી પતંજલિ ઋષિએ પ્રથમ સૂત્ર આપ્યું - **ચિત્તવૃત્તિનિરોધઃ** **ઇતિ યોગઃ** । ચિત્તની વૃત્તિને સમજણપૂર્વક રોકવી તે યોગ છે. **ચેતોનિરોધનમ્** - અર્થાત્ ચિત્તમાં થતાં વિકારીભાવો તેને અટકાવવાં. સમજણપૂર્વક જે જે ભાવો ચિત્તમાં ઉપસ્થિત થાય છે તેને અટકાવવાં. પ્રિય કે અપ્રિય, નિંદા કે સ્તુતિ, સુખ કે દુઃખ જે જે ભાવો વિભાવદશામાં ઉત્પન્ન થાય છે તેને દમનથી નહિ, શમનથી પણ નહિ પણ દહનના રૂપે સ્વીકારવા. ચિત્તની વૃત્તિને સૂક્ષ્મતાથી જોઈને, જાણીને, વિચારીને તે વૃત્તિનો નિરોધ કરવો. તેમાં સમજણ હોવાથી સાક્ષીભાવે જીવ રહી જાય અને કર્મક્ષય થઈ જાય - મોક્ષદશામાં જીવાય જાય, એવી વિશિષ્ટતા ચિત્તનિરોધમાં સમજાય છે.

શુદ્ધોપયોગઃ - શુદ્ધ ઉપયોગ. આત્માનો શુદ્ધ ભાવ. જે આત્માના આશ્રયે થાય છે તેને શુદ્ધોપયોગ કહેવાય છે. ઉપયોગ બે પ્રકારે કહ્યાં. (૧) દ્રવ્ય ઉપયોગ, (૨) ભાવ ઉપયોગ. દ્રવ્યજીવ, ભાવજીવ. દ્રવ્યજીવ તે દ્રવ્ય મૂળપદાર્થ છે. ભાવજીવ તે આત્માનો ઉપયોગ ભાવ છે. આ વાત ઉપદેશદાયા અંક પાંચમાં સમજાવી છે. પત્રાંક - ૭૮ માં કૃપાણુદેવ લખે છે, “શુદ્ધ ઉપયોગની જો પ્રાપ્તિ થઈ તો પછી તે સમયે સમયે પૂર્વોપાર્જિત મોહનીયને ભસ્મીભૂત કરી શકશે. આ અનુભવગમ્ય પ્રવચન છે.” પત્રાંક - ૩૭ માં લખે છે, “ઉપયોગ એ જ સાધના છે. વિશેષ સાધના તે માત્ર સત્પુરુષનાં ચરણકમળ છે; તે પણ કહી જાઉં છું.”

ઉપયોગે ધર્મ, ક્રિયાએ કર્મ અને પરિણામે બંધ. નિમિત્તાધીન વૃત્તિ ફરી કરી ચલિત થઈ જાય છે. અચળ અને ગંભીર ઉપયોગ રાખ. - અહીં શુદ્ધ ઉપયોગની આચાર્યદેવ વાત કરે છે. તેથી આત્મસ્થ ઉપયોગને શુદ્ધ ઉપયોગ કહેવાય છે. ત્રિકાળ આત્માની શુદ્ધતા તે શુદ્ધ ઉપયોગમાં સમાવેશ પામે છે.

એકાર્થવાચક શબ્દોને સ્વીકારીને સમતાભાવને વિસ્તૃત અર્થમાં સ્વીકારવાની દૃષ્ટિ આચાર્યદેવની છે એવું પ્રતિભાસિત થાય છે. પૂજ્ય બેનશ્રી ચંપાબેન કહે છે, “આત્મારૂપી પરમપવિત્ર તીર્થ છે. તેમાં સ્નાન કર. આત્મા પવિત્રતાથી ભરેલો છે. તેની અંદર ઉપયોગ મૂક. આત્માના ગુણોમાં તરબોળ થઈ જા.... શુદ્ધોપયોગથી બહાર આવીશ નહીં. શુદ્ધોપયોગ તે જ સંસારથી ઉગરવાનો માર્ગ છે. શુદ્ધોપયોગમાં ન રહી શકે તો પ્રતીત તો યથાર્થ રાખજે જ. જો પ્રતીતમાં ફેર પડ્યો તો સંસાર ઊભો છે.”

સંસારનો નાશ કરવો હોય તો સમતારસનું રસપાન, તેમાં જ વૃત્તિ-રુચિ રહ્યા કરે. આત્મામાં જ રતિ-પ્રીતિ અને પ્રતીતિની ભાવના રહે, આત્મા પ્રત્યે વલણ અને ખેંચાણ રહ્યા કરે, આત્માની જ સાચવણીના ભાવ સેવ્યા કરાય, સર્વત્ર આત્મસમત્વ પ્રતિ ભાવ સહજપણે વળ્યા જ કરે તો સમતાભાવ સધાય છે. પત્રાંક - ૩૫ માં પરમકૃપાણુદેવની અધ્યાત્મગિરા કહે છે, “કંટાળાનું કારણ આપણું ઉપાર્જન કરેલું પ્રારબ્ધ છે, જે ભોગવ્યા વિના નિવૃત્ત થાય નહીં, અને તે સમતાએ કરી ભોગવવું યોગ્ય છે. માટે મનનો કંટાળો જેમ બને તેમ શમાવવો અને ઉપાર્જન કર્યા ન હોય એવાં કર્મ ભોગવવામાં આવે નહીં, એમ જાણી બીજા કોઈના પ્રત્યે દોષદૃષ્ટિ કર્યાની વૃત્તિ જેમ બને તેમ શમાવી સમતાએ વર્તવું એ યોગ્ય લાગે છે, અને એ જ જીવને કર્તવ્ય છે.”

(ક્રમશઃ)

વ્યવસ્થાની અવ્યવસ્થા

ચંદ્રહાસ ત્રિવેદી

થોમસ આલ્વા એડિસન વીસમી સદીના અગ્રણી વિજ્ઞાની તો ખરા જ પણ સાથે સાથે મોટા વિચારક હતા. એક વાર તેમના મનમાં કોઈ પ્રશ્ન પકડાઈ જાય પછી જ્યાં સુધી તેનો ઉકેલ ન મળે ત્યાં સુધી તેમનું મન તેની જ ગડમથલમાં રહેતું હતું. દરમિયાન તેમને કંઈ વિચાર આવે કે કોઈ કંઈક કહે તો તેને તે એક કાગળની ચબરખીમાં લખીને આમતેમ ક્યાંક મૂકી દેતા. જો તે ખુરશી-ટેબલ પર બેઠેલા હોય તો ટેબલ ઉપર કોઈક ચોપડીની નીચે કે તેની બેવડમાં તે ચબરખી મૂકી દે. ક્યારેક ટેબલના ડ્રોઅરમાં ચિઠ્ઠી નાખી દે. પથારીમાં હોય તો ઓશિકા નીચે ચબરખી દબાવી દે.

આ ટેવ તેમને એટલી બધી ફાવી ગઈ હતી કે હરતાં-ફરતાં કે અન્ય સાથે વાતચીત કરતાં તેમને કંઈ પણ યાદ આવે કે સૂઝે તો તુરત જ તે ટપકાવી દેતા અને પછી જ્યાં ત્યાં તે આ નોંધો મૂકી દેતા. પરિણામે તેમના આખા ઘરમાં ચિઠ્ઠીઓ-ચબરખીઓ આમતેમ ઊડતી જ રહેતી હતી. તેમની પત્ની અવારનવાર આ બધી ચબરખીઓ ભેગી કરી પછી તેનું વર્ગીકરણ કરીને અલગ પાડે. વિજ્ઞાનની મહત્વની લાગતી નોંધોને અલગ તારવીને ટેબલ ઉપર મૂકે, અન્ય બાબતની નોંધો ટ્રેમાં મૂકે. સામાન્ય વ્યવહારને લગતી ચબરખીઓ પુસ્તક નીચે દબાવી રાખે અને તદ્દન નિરર્થક લાગતી ચબરખીઓને ફાડી નાંખે.

જો એડિસનની પત્ની થોડાક દિવસ માટે બધી ચિઠ્ઠીઓ અને ચબરખીઓને સંભાળી ન શકે

તો તે આખા ઘરમાં ઊડતી રહે અને એડિસન તેને શોધતા કેટલીય વસ્તુઓને ઊંચી-નીચી કરી ફંગોળતા રહે. ક્યારેક મહત્વની કોઈ ચબરખી ન મળે તો એડિસન પરેશાન થઈ જાય. તેમનું આ દુઃખ ન સહેવાતાં એક વાર તેમની પત્ની એડિસન માટે ડાયરી લઈ આવ્યાં. તેમાં જુદાં જુદાં વિષયો માટે અલગ વિભાગીકરણ થયેલું હતું અને સામાન્ય બાબતો લખવાનાંય કેટલાંક પાનાં હતાં. તેમણે એડિસનને આ ડાયરી આપીને કહ્યું, “હવે તમે આ ડાયરી હંમેશાં હાથવગી રાખો અને તેમાં જ લખતા રહેજો, જેથી તમને ચિઠ્ઠી-ચબરખી ખોવાયાની મૂંઝવણ ન થાય.”

આ યોજના પ્રમાણે થોડાક દિવસો તો બધું બરોબર ચાલ્યું, એડિસન ખુશ થઈ ગયા. તેમની પત્ની માટે પણ કામ સરળ થઈ ગયું. પરંતુ યોગાનુયોગ એવું બન્યું કે એક દિવસ આખી ડાયરી જ એડિસને ક્યાંક મૂકી દીધી. તેમાં કેટલાય દિવસની નોંધો હતી કે જે એડિસને જોવાની હતી. ડાયરી જડે નહીં. એડિસન પરેશાન થઈ ગયા. ડાયરી શોધવા માટે આખું ઘર ઉપર-તળે કરી નાંખ્યું. દરમિયાન કેટલીય ભાંગફોડ થઈ. એટલામાં એડિસનની પત્ની આવી પહોંચ્યાં. એડિસને પોતાનો બધો ગુસ્સો તેમના ઉપર ઠાલવતાં કહ્યું કે આ ડાયરી જ મારી મુશ્કેલીઓનું કારણ છે. ડાયરી ન હોત તો બેચાર ચબરખીઓ ખોવાઈ હોત. પણ આ ડાયરીમાં તો કેટલીય નોંધો હતી. તારું માનીને હું પસ્તાયો. હું જેમ કરતો હતો તેમ મને કરવા દીધું હોત તો આવી દશા ન થાત.

પત્નીએ શાંતિથી ડાયરી શોધી કાઢી અને તે ઍડિસનના હાથમાં મૂકતાં કહ્યું, “હવે હું ક્યારેય તમારા કામમાં સલાહ-સૂચન નહીં આપું. તમને જે ઠીક લાગે તેમ કરતા રહેજો. અવ્યવસ્થા એ જ તમારી જીવનરીત છે. વ્યવસ્થા તમને નહીં ફાવે.” કહે છે કે ત્યારપછી ઍડિસનની પત્નીએ ઍડિસનની અંગત બાબતોમાં ક્યારેય રસ લીધો નહીં અને તેણે પોતાની આગવી રીતે જીવન જીવવાનું શરૂ કરી દીધું.

માણસ જે છે તે જ તે છે. તે જે રીતે જીવતો હોય તે રીત જ તેને પસંદ આવે છે અને તે રીતે તે વધારે સુખી રહે છે. તેની રીતથી અન્ય કોઈને નુકસાન ન થતું હોય તો તેને બદલવા તમે કોશિશ ન કરો. તેને બદલવા જતાં તમેય દુઃખી થશો અને તેય દુઃખી થશે. તમારી સોના જેવી વાત પણ તેને માટે ત્રાસજનક થઈ પડે. જે તમારે માટે ઈષ્ટ છે તે અન્ય માટે બોજારૂપ બની શકે. આ જગતમાં અને જીવનમાં બધું સાપેક્ષ છે એ વાત ક્યારેય ન ભૂલો. આમ જ જીવાય અને તેમ જ

રહેવાય એવો આગ્રહ રાખવા જતાં તમે દુઃખી થશો અને અન્યને દુઃખી કરી મૂકશો. તમારા સ્વજનોને તે જેવા છે તેવા સ્વીકારી લેશો તો તમને અને તેમને આનંદ આવશે.

તેનો અર્થ એ નથી કે પરિવર્તન નિરર્થક છે. પરંતુ પરિવર્તન આવશ્યક હોય ત્યાં જ તેનો આગ્રહ રાખવો. જે પરિવર્તનથી જીવન કૃત્રિમ બની જાય, જેને કારણે વ્યક્તિનું વ્યક્તિત્વ જ મરી જાય તે પરિવર્તનને શું કરવાનું? કોઈનાય નિર્દોષ આનંદને ક્યારેય છીનવી લો નહીં. બાળક જેમ રમે છે તેમ તેને મોટે ભાગે રમવા દો તો તેને વધારે આનંદ આવશે. સ્વજનોને પણ ઝાઝી રોકટોક ન કરશો. તેમ કરવા જતાં તમે અપ્રિય થઈ પડશો. આજે માણસ આંતરિક રીતે દુઃખી છે કારણ કે તે તેના સ્વભાવમાં જીવતો નથી. સ્વભાવ એટલે સ્વચ્છંદ નહીં. સ્વભાવ એટલે સહજ જીવન. પ્રકૃતિ પ્રસન્ન છે કારણ કે તે તેના સ્વભાવમાં પ્રવર્તે છે. જ્ઞાનીઓએ તો સ્વભાવને ધર્મ કહ્યો છે.

• • •

ભલે કરજો

પૈસો મેળવો તો ભલે મેળવજો, પણ નીતિથી મેળવજો.
સમૃદ્ધિ ભેગી કરો તો ભલે કરજો, પણ સેવા કરુણાની કરજો.
ભજન કરો તો ભલે કરજો, પણ ભાવપૂર્વક કરજો.
ફરજ બજાવો તો ભલે બજાવજો, પણ નિઃસ્વાર્થ ભાવે બજાવજો.
મોહ ઉપજે તો ભલે ઉપજે, પણ તે પર અંકુશ રાખજો.
હિંસા કરો તો ભલે કરજો, પણ હિંસાની જ હિંસા કરજો.
ભૂતકાળ ગયો તે ભલે ગયો, ભૂતકાળના દુઃખો ભૂલી જજો.
વર્તમાન જીવો છો તો ભલે જીવજો, ભવિષ્યને સુધારવા જીવજો...

‘કમલકાન્ત’

પ્રેષક : કાંતિલાલ જોઈતારામ પટેલ

તો તમે ચોક્કસ સુખી છો...

ધૂની માંડલિયા

જો દુઃખ છે તો સુખ પણ છે જ. સુખને શોધો નહીં, દુઃખનો અભાવ જ સુખની અનુભૂતિ છે. જેણે સુખનું રહસ્ય જાણી લીધું તે પરમાત્માનો આનંદલોક પામી લે છે. રાત અને દિવસ અલગ-અલગ નથી. બંને એક જ છે. અલગ દેખાય છે એ આભાસ છે. સત્ય એ છે કે પ્રકાશની ગેરહાજરી એ અંધકાર છે અને અંધકારનો અભાવ જ પ્રકાશ છે. કારણ કે પ્રકાશનો સ્ત્રોત - મૂલાધાર તો સતત પ્રકાશમય જ છે. સૂર્યલોકમાં પ્રકાશ જ પ્રકાશ છે.

તમે જ્યારે પણ દુઃખી હોવાનો અનુભવ કરો છો ત્યારે તમે મોટેભાગે દુઃખ નિવારવાના ઉપાયો વિશે જ વિચારો છો પણ ક્યારેય દુઃખ વિશે કે દુઃખના મૂળગત કારણો વિશે વિચારો છો ? તમે જન્મ્યા ત્યારે દુઃખી હતા ? કેવળ નચિતતા હતી. કોઈ દુઃખ નહોતું - કોઈ શત્રુ કે મિત્ર નહોતો. માત્ર તમે હતા અને તમારું સુખ હતું. જેમ જેમ મોટા થતાં ગયા તેમ તેમ 'મારું શું અને મારે શું' નો ભાવ ભીતરમાં ઘૂંટાવા લાગ્યો. શત્રુ જન્મથી નથી હોતા. શત્રુ આપણે ઊભા કર્યા. અન્ય શત્રુ તો એટલું નુકસાન નથી પહોંચાડતો જેટલું નુકસાન આપણે જ આપણને પહોંચાડીએ છીએ. આનંદનું સૌથી સૂક્ષ્મરૂપ સુખ છે. સુખના પણ બે સ્તર છે - તનસુખ અને આત્મસુખ.

તનનું સુખ બાહ્ય છે, જેમાં શરીર ઉપરાંત શરીર સાથે જોડાયેલ ધનની ભૂખ, સન્માનની ઈચ્છા, પુત્ર-પૌત્ર, સુખ-દુઃખનો અનુભવ આદિનો સમાવેશ થાય છે. આત્મસુખ એ ભીતરની સમૃદ્ધિ છે. જ્યારે મન સંતોષથી તૃપ્ત હોય, પ્રેમ, કરુણા,

દયા આદિથી પ્રફુલ્લિત હોય ત્યારે સાત્ત્વિક સુખનો અનુભવ થાય છે. જ્યારે હૃદય, પ્રેમ-કરુણાથી છલકવા માંડે ત્યારે તેને તમામ વ્યવહારોમાં સુખ જ દેખાવા માંડશે. આ ઉચ્ચતમ અવસ્થા છે. પ્રેમ-કરુણા કોઈ એક જ વ્યક્તિ પ્રતિનો ઉખાભર્યો વ્યવહાર નથી - એ અવસ્થામાં તમામ માટે એ સરવાણી વહેતી રહે છે જ્યારે ભીતર પ્રેમમય હશે ત્યારે પરમાત્માની ચોવીસે કલાક હાજરી હશે. એવો પ્રેમ એ મોહ નથી કે કોઈ આસક્તિ નથી. કોઈ સૂક્ષ્મ સ્વાર્થ પણ નથી કે કોઈ બંધન નથી. કેવળ પરમાત્માની કૃપાનો ઓચ્છવ હશે.

જ્યારે આપણે બાળક હતા ત્યારે મુગ્ધતા, વિસ્મય, સહજતા જ આપણી મૂડી હતી. બીજી કોઈ મૂડી હોઈ શકે તેવો વિચારશુદ્ધાં નહોતો. સ્પર્શનું ગણિત અકળ હતું. સ્પર્શ સહજ હતો. આનંદના મહિમામાં તેનું સ્થાન પણ નહોતું. વિકાર, આકાર ન લેતો. આજે વિકારનાં બધાં જ બારણા ખુલ્લાં છે પરંતુ પ્રેમાળ સ્પર્શનો અવકાશ નથી. ઉંમર વધતાં આપણે મેળવવા જેવું ગુમાવતા જઈએ છીએ અને રાખ જેવું સાચવતા રહીએ છીએ. દુઃખ નિવારવાના ઉપાયો શોધવાને બદલે આવી પડેલાં દુઃખનાં બીજ શું છે તે શોધવાનો શ્રમ કરવો જોઈએ.

આપણી અને ભગવાનની વચ્ચે આપણી અસરણતા ઊભી રહી જાય છે. આપણા દુઃખોનું મૂળ કારણ આ છે. અસરણ હોવું એટલે કપટી હોવું. શબરી રામની કૃપા પામી તેનું રહસ્ય એની ઋજુતામાં સમાયેલું છે. બીજાને છેતરવાની

માણસની ક્ષમતા જેમ જેમ વધવા માંડે તેમ તેમ દુઃખનું ઘાસ ફૂટવા અને ફાલવા માંડે છે. નરસિંહ મહેતાએ ‘કપટરહિત’ એવા વૈષ્ણવજનનો મહિમા એટલે જ ગાયો છે. ઋજુ માણસ માટે સત્યાચરણ પ્રયત્નસાધ્ય નહીં, સહજસાધ્ય હોય છે.

સુખી બનવાની પહેલી શરત એ છે કે આપણા સુખમાં સમાજનો પણ ભાગ છે એમ વિચારવું. તે જો કોઈ ચીજ આપણી થઈને આપણી પાસે રહેલી હોય તો તે છે બીજાને આપણે જે આપ્યું તે. સ્વાર્થી બની પોતાના જ સુખની ચિંતા કરવી એ દુઃખી થવાનો સારામાં સારો રસ્તો છે.

માનવીય સંવેદનાને એક બાજુ મૂકી માત્ર ભૌતિક સમૃદ્ધિ મેળવવાના ઝાંવા નાખતો માણસ પ્રેત જેવો ભાવશૂન્ય અને લાગણીશૂન્ય જ ગણાય - એ દુઃખી જ હોય. સાદા અને સાત્ત્વિક જીવનનો ધૂળિયો માર્ગ જ સાચો માર્ગ, બાકી સોનાનો-સંપત્તિનો માર્ગ લાંબા ગાળે ખોટનો માર્ગ છે.

સાયના સંબંધો બહુ ઓછા હોય છે. મોટા ભાગના આપણા સંબંધો કાયના હોય છે. એને નંદવાઈ જતાં વાર નથી લાગતી. દુઃખનું મૂળ કારણ આપણો આપણી જાત સાથેના બટકણો સંબંધ છે. જે માણસ પાસે પોતાનું કશુંક હોય એને બહારના કશાય પર ઝાઝો મદાર બાંધવો પડતો નથી.

કકડીને ભૂખ લાગે તો માનવું કે તમે ટાટા છો. ઘસઘસાટ ઊંઘ આવે તો માનવું કે તમે બિરલા છો - હા, તમે સુખી કહેવાઓ, ચોક્કસ.

**વસંત આને પર પુષ્પ કી કલી ખીલ જાતી હૈ,
યદિ ચાહ હૈ તો સચ્ચી રાહ ભી ખીલ જાતી હૈ;
આતમ કી શક્તિ કો કોન નહીં જાન સકતા,
આતમ કે શુદ્ધ અધ્યવસાયસે,
મોહકી દીવાલ ભી તૂટ જાતી હૈ.**

વિચારબિંદુ

રાહ અનેક હૈ, કિંતુ મંઝિલ તો એક હૈ,
વિશ્વાસ અનેક હૈ, કિંતુ દેવ તો એક હૈ;
કોઈ કિતના હી ભટકે, અન્જાન રાહો પર,
માન્યતા અનેક હૈ, કિન્તુ સત્ય તો એક હૈ.

●

પાની કા યે બુદબુદા કીસી સમય ફૂટ જાયેગા,
ઔદારિક શરીર હૈ યહ, ન જાને કબ છૂટ જાયેગા;
સંસારકી કોઈ ચીજમેં ન લુભાના મેરે પ્યારે ભાઈ,
યે બસાયા સંસાર છોડ, તુજે કાલ લૂંટ જાયેગા.

●

વીતરાગ તારો રાગ, મુજને વીતરાગી બનાવશે,
જિનરાજ તારો જય, મુજને જગદીશ બનાવશે;
પરમાત્મા તારો પંથ, મુજને પરમપદ અપાવશે,
ગુરુકૃપાનું ગુંજન, મુજને મોક્ષપદ અપાવશે.

●

ફૂલોને અત્તરનું પદ પામવાને

ઉકળતી કડાઈમાં ઉકળવું પડે છે,
થવા બાંસુરી વાંસના ટુકડાને

આખા શરીરે વિંધાવું પડે છે;
પથ્થરને પણ પ્રતિમા બનવાને

તીક્ષ્ણ ટાંકણાથી ટોચાવું પડે છે,
સમાધિનો સ્વાદ લેવા સાધકને

સંયમની સાધનામાં જોડાવું પડે છે.

●

આપણું જ્ઞાન દરેક પ્રસંગમાં સમાધાન કરતું રહે,
આપણું દર્શન દષ્ટાભાવને દઢ કરનારું બને,
આપણું ચારિત્ર સંચિત કરેલા કર્મનો

ક્ષય કરવામાં ઉપયોગી થાય,
આપણું તપ કર્મની ભેખડ તોડવામાં નિમિત્ત બને.

- પ્રેષક : ભાવિકા રજનીભાઈ પારેખ

વિસરી જવાય છે. વર્તમાનમાં જે કંઈ સુખ-સંપત્તિ આદિનો સંયોગ થાય છે તેમાં મુખ્યતાએ પૂર્વકર્મ આધારિત પ્રારબ્ધ કારણરૂપ છે તે વાતને ગૌણ કરીને ધર્મધ્યાનને પ્રાધાન્ય આપવામાં ભૂલ થઈ રહી છે તે સમજવું જરૂરી છે. નોકરી, વેપાર, ઉદ્યોગમાં સારી સફળતા મળશે તો પોતાના ઈષ્ટદેવને કિંમતી આભૂષણો કે મોટી રકમ અર્પણ કરવાની ટેક, બાધા રાખવામાં એક પ્રકારે વેપાર થઈ રહ્યો છે અને શ્રદ્ધા ઘટી રહી છે તે સમજાવું જોઈએ. જો સાચી શ્રદ્ધા હોય તો માનતા-બાધાની શી જરૂર? શુદ્ધ હૃદયની શ્રદ્ધા એ નિષ્કામ ભક્તિનું સ્વરૂપ છે અને એ ભક્તિ જ શ્રેયનું કારણ બને છે. ઘડીભર માની લઈએ કે માનતા-બાધા થકી મોટી સંપત્તિ મળી તો પણ તેનો ભોગવટો પ્રારબ્ધને આધીન નથી? તેની સુરક્ષા પ્રારબ્ધને આધીન નથી? અને જો પ્રારબ્ધ પ્રતિકૂળ થતાં પ્રાપ્ત થયેલી સંપત્તિ ચાલી જશે તો કેટલું દુઃખ થશે? અને શ્રદ્ધા પણ કેટલી ટકશે?

છેલ્લા કેટલાક વર્ષોમાં આપણે જાણ્યું છે કે સત્તા પ્રાપ્ત કરવા માટે આપણા કેટલાક નેતાઓએ તાંત્રિકોનો આશ્રય લઈ કહેવાતી ધર્મક્રિયાઓ કરી અને એમાંના કેટલાકને સત્તા મળી પણ ખરી, પરંતુ તે સત્તાએ તેમને કેટલું સુખ આપ્યું? તેમના જીવનનો અંત દુઃખદ શા માટે થયો? આ પ્રશ્નો સાધકે પોતાને જ પૂછીને સમાધાન મેળવવું પડશે, અને પછી જ વિવેક જન્મશે.

ધર્મધ્યાનમાં એકમાત્ર હેતુ આત્માર્થ હોવો જરૂરી છે. જો આત્મશાંતિ, સમાધિ, ચિત્તની સ્થિરતા

જેવા પરિણામ પ્રાપ્ત ન થાય તો ધર્મ-ધ્યાનનો કોઈ અર્થ નથી.

સંસારમાં સુખ અને દુઃખ તો એક જ રથના બે પૈડા છે. કોઈપણ એક જ પૈડા ઉપર રથ સ્થિર થતો નથી. જેમને આપણે આરાધ્ય દેવ માનીએ છીએ, જેમના મંદિરો બંધાવીએ છીએ, જેમની કથાવાર્તા-કીર્તન કરીએ છીએ તેમના જીવનમાં પણ સુખ-દુઃખ હતા જ. ભગવાન રામનો વનવાસ, શ્રી કૃષ્ણની સુવર્ણ દ્વારિકાનો નાશ, મહાત્મા બુદ્ધનો દેહત્યાગનો પ્રસંગ, સ્વામિ રામકૃષ્ણ અને રમણમહર્ષિનો અસાધ્ય રોગ શું આપણી જાણમાં નથી? આ મહાપુરુષોને આવા પ્રસંગો દુઃખરૂપ નહોતા લાગ્યા કેમકે તેમનો પુરુષાર્થ આત્માર્થ જ હતો.

કરવા જેવું...

નિંદા કરવી હોય તો...	પોતાના ખરાબ સ્વભાવની કર.
ઈર્ષા કરવી હોય તો...	પોતાના અવગુણની કર.
પ્રશંસા કરવી હોય તો...	બીજાના ગુણોની કર.
ભલાઈ કરવી હોય તો...	દીન દુઃખી જીવોની કર.
બુરાઈ કરવી હોય તો...	પોતાના દોષોની કર.
હિંસા કરવી હોય તો...	હિંસક વિચારોની કર.
દયા કરવી હોય તો...	અબોલ જીવની કર.
દાન-પુણ્ય કરવું હોય તો...	નાણાનો સદ્વ્યય કર.
કદર કરવી હોય તો...	કોઈના સદ્કાર્યોની કર.
ભક્તિ કરવી હોય તો...	પ્રભુ અને ગુરુની કર !

- સંજય જીતેન્દ્રભાઈ દોશી

અહો ! શ્રી સત્પુરુષના વચનામૃત

પૂર્ણિમાબેન શાહ

વર્તમાન અવસર્પિણી કાળને અનંતકાળ પછી ભાગ્યે જ આવનારો ‘હુંડાવસર્પિણી’ નામનો કાળ શ્રી તીર્થકર દેવે કહ્યો છે. પરંતુ બીજા અર્થમાં જોઈએ તો આપણા માટે ખરેખર જ આ દુષ્કાળ ભાગ્યેજ મળે એવો સાબિત થયો છે. કારણ કે આપણને આ કાળમાં સત્પુરુષનો જોગ થયો છે, સદ્ગુરુદેવ મળ્યા છે ! ઉપાધ્યાય યશોવિજયજી મહારાજ સાહેબે કહ્યું છે તેમ -

આરો સારો રે મુજ પાંચમો,
જિહાં તુમ દરિશણ દીઠ;
તે મરુભૂમિ પણ ચિતી સુરતરુ તણી,
મેરૂ થકી હુઈ ઈઠ -
મલ્લિજિનેસર મુજને તુમે મિલ્યા રે
પંચમકાળે રે તુમે મેલાવડે,
રૂડો રાખ્યો રે રંગ;
ચોથો આરો રે ફિર આવ્યો ગણું,
વાચક યશ કહે ચંગ -
મલ્લિજિનેસર મુજને તુમે મિલ્યા રે.

આવો ઉત્તમ જોગ મળતાં પાંચમો આરો આપણા માટે ચોથો આરો બન્યો છે - મહા સુખ આપનારો બન્યો છે. મહાન પુણ્યના ઉદયથી આપણું આવું મહાન ભાગ્ય જાગ્યું છે. આટલું જો આપણે સમજીએ તો આ મનુષ્યજન્મ આપણો સફળ થઈ જાય.

પ્રભુકૃપાનો પરિચય થાય ત્યારે પ્રભુ મારું કલ્યાણ કરે છે એવો ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. પોતાના આત્માનો વિચાર આવે છે. આત્માની આરાધનામાં

જીવ જેટલો રત બને તેટલી હિંસાદિ પ્રવૃત્તિઓ ઓછી થતી જાય છે, અને ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ વધે છે. તેનામાં સુવિચારણા જાગે છે, અને તેને મોક્ષમાર્ગ સમજાય છે. ચાર ગતિરૂપ સંસારમાં જીવ અનાદિકાળથી પરિભ્રમણ કરે છે. તેમાં જ્યારે મનુષ્યપણું પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે જીવની વિચારશક્તિ ખીલે છે. તેનામાં સારાસારનો વિવેક ઉત્પન્ન થાય છે. ‘શું કરવાથી હું સુખી થઈશ ? શું કરવાથી હું દુઃખી થઈશ ?’ એવું સભાનપણું તેને આવે છે. દેહનું સંચાલન કરનાર કોઈ અગમતત્ત્વ છે, એમ તેને લાગે છે. એના મનનું સમાધાન કરે એવી ઉત્તમ વ્યક્તિનો જોગ તે ઈચ્છે છે, અને જો મહાન પુણ્યનો ઉદય હોય તો એને એવા પુણ્યશ્લોકી પુરુષનો સમાગમ પ્રાપ્ત થાય છે.

જીવને સંસારપરિભ્રમણથી છૂટવાનો ભાવ હોય પરંતુ જો કોઈ છોડવનાર ન હોય તો તે છૂટી શકતો નથી અને માનવભવ પૂરો થતાં ફરી પાછો ચારગતિના ચક્કરમાં તે અટવાઈ જાય છે. પરંતુ જો એને કોઈ સત્પુરુષનો જોગ બને અને એને એમ થાય કે હું જેને શોધું છું તે આ જ વ્યક્તિ છે તો એને સત્પુરુષમાં પ્રેમ, શ્રદ્ધા અને ભક્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. રખડતા-રઝળતા જીવને શાસ્તા પુરુષના વચનો સાંભળવાનો યોગ મળતાં અપૂર્વ સુખ અને શાંતિની પ્રાપ્તિ થાય છે. એનામાં પાત્રતા આવે છે અને સત્પુરુષના વચનોનો મર્મ પકડવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય છે. સાચી સમજણ આવતા અત્યાર સુધીની જે અવળી દોટ હતી તે અટકે છે, પોતાના ધ્યેયની, માર્ગની સ્પષ્ટ પ્રતીતિ થાય છે. પોતાના આત્માના અસ્તિત્વની તેને ઝાંખી થાય છે. આ બધું પરિવર્તન લાવનાર સત્પુરુષના વચનામૃત છે.

દુર્લભ માનવભવ

મંજુલાબેન બોટાદરા

પારસમણિ - કામધેનુ - કલ્પતરુ વા

બાગ હોય આંગનમે, પણ ચેત

ચતુરા નરા, તેનું ના હોય જ્ઞાન,

તો સબ ગયો ધૂલમેં, દરદરકા દરિદ્ર હી રહા.

પારસમણિ સમાન માનવભવ, કામધેનુ સમાન પ્રભુનું શાસન, વિશ્વવાટિકામા જીવતા - જાગતા ગુરુભગવંતોના ત્રિવેણીમાં અવગાહન કરી માનવભવને સફળ બનાવવાનું જ્ઞાન ન હોય તો દુર્લભ માનવભવ વ્યર્થ જાય છે. વિશ્વના ખજાનાના ધનથી પણ અધિક ધન પ્રાપ્ત થયું છે. બેજોડ સામગ્રી પ્રાપ્ત થઈ છે. અજ્ઞાનની અંધેરી અટવીમાં અથડાતાં આત્માઓને દુર્ગતિના દ્વાર બંધ કરવાનો અને સદ્ગતિના દ્વાર ખોલવાનો માર્ગ ગમતો નથી. સંસારરૂપી અટવીમાં પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયરામાં અસંખ્યાત કાળ અને વનસ્પતિમાં અનંતો કાળ વિતાવ્યો છે. પાંચ સ્થાવરમાં દારુણ દુઃખો ભોગવ્યાં છે. અસઘ્વેદના ભોગવતાં અકામ નિર્જરા થતાં કમશ: બેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચૌરેન્દ્રિય, અસંજી પંચેન્દ્રિય, નારકી, દેવતા, તિર્યંચ વગેરેના અસંખ્ય ભવ વિતાવતાં અમૂલ્ય માનવભવ, પ્રભુનું શાસન પ્રાપ્ત થયું છે. પરંતુ ભૌતિક ચકાચૌંધ, સાંસારિક પ્રલોભનો, મોજ-શોખ વૈભવ વિલાસમાં તેનું મૂલ્ય સમજાતું નથી. મોહ - મમતાને માયાના બંધનમાં જીવ એટલો મોહાંધ બની જાય છે કે જીવનમાં આત્મવિકાસ પ્રત્યે લક્ષ જતું જ નથી. સાપ-વીંછીનો ડર લાગે છે. પરંતુ પાપનો ડર લાગતો નથી. પાપના ભારા આત્મા પર હાવી થતા જાય છે તેના દેણા ચુકવવા ફરી દુર્ગતિના દ્વારે દંડાવું પડે છે. ચોરાસીલાખ યોનીમાં અનંતકાળ રખડ્યા બાદ અમૂલ્ય માનવભવ પ્રાપ્ત થયો છે. તેનું મૂલ્ય પ્રભુના ગુરુભગવંતો જ સમજાવી શકે છે. સતસંગમાં જ અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર દૂર થાય છે. જ્ઞાનનો આલોક

આત્મસાત્ થાય છે. પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિષય-વિકાર પર જ્ઞાનની લગામ આવતા જ માનવભવને સફળ બનાવવાનો પાવન પંથ - પ્રભુનો રાજમાર્ગ પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યાં દયા, સેવા, તપ, જપ-સ્વાધ્યાય, સંવર, સામાયિક, ગુરુભક્તિ, પરોપકારના કાર્યો વગેરેના દિવ્ય રત્નો પ્રાપ્ત થાય છે. ભોગ માટે તો અનેક જાતિઓ છે પરંતુ કર્મોને બાળવાનો સુઅવસર તો પ્રભુના શાસનમાં જ પ્રાપ્ત થાય છે. માનવભવની મહત્તા બતાવવા પ્રભુએ શ્રી સૂયગાંગ સૂત્રમાં ફરમાવ્યું છે કે અહો બુદ્ધિમાન, તમે બોધ પામો, શા માટે બોધ પામતા નથી ? શું આ માનવભવ તમને વારંવાર મળવાનો છે ? તો ભલા આળસ કેમ કરો છો ? શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં પ્રભુએ ફરમાવ્યું છે કે જે જે રાત્રિ જાય છે તે પાછી આવતી નથી. અધર્મ કરનારની રાત્રિ નિષ્ફળ જાય છે, પરંતુ ધર્મ કરનારની રાત્રિ સફળ થાય છે. સમય અમૂલ્ય છે, પરંતુ અજ્ઞાનવશ 'દુનિયા કે લોગ ચક્કર ખાયા કરતે હૈ પરંતુ કુછ લોગ એસે હોતે હૈ જો ઈતિહાસ બનાયે કરતે હૈ.' જીવનમાં ઈતિહાસ બનાવવા, માનવભવને સફળ બનાવવા કામ-ભોગ-મોજ-શોખ-વૈભવ-વિલાસ-પરિગ્રહ પર સંયમની લગામ રાખી, અહિંસા, સંયમ, દાનના માર્ગે આગળ વધતા રહીએ તો દુર્ગતિના દ્વાર બંધ થઈ જશે. પ્રભુના શાસનમાં, ગુરુભગવંતોના ચરણોમાં અને જ્ઞાનીઓની અમૃત-વાણીમાં જીવન જીવવાની કળા પ્રાપ્ત થતી રહેશે. સમય-શક્તિ-સંપત્તિ પર વર્ચસ્વ છે, ત્યાં સુધીમાં તેનો સદુપયોગ કરી લો. તો દુર્લભ માનવભવને સફળ બનાવવાનો રાજમાર્ગ પ્રાપ્ત થશે તેમાં કોઈ શક નથી તો ચાલો સત્સંગમા, જ્ઞાનીઓના રંગમાં તો અહીં પણ આનંદ અને ભવાન્તરે પણ આનંદના અમી. આનંદના અમીઝરણામાં દુર્લભ માનવભવ સફળ કરીએ.

અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?

(ક્રમાંક - ૫)

વલભજી હીરજી 'કેવલ'

સંયમના હેતુથી યોગપ્રવર્તના,

સ્વરૂપલક્ષે જિનઆજ્ઞા આધીન જો;

તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં,

અંતે થાયે નિજસ્વરૂપમાં લીન જો.

અપૂર્વ ૦ ૫

'સંયમના હેતુથી યોગપ્રવર્તના' આવી ભાવના બીજી ગાથામાં હતી. ઈન્દ્રિય દમન માટે, પૂર્વના શુભાશુભ સંસ્કારની અસ્થિરતા ટાળવા માટે, પૂર્ણ શુદ્ધ અકષાય દષ્ટિના લક્ષે, શુભ પરિણામરૂપ ઉપયોગમાં છદ્દા ગુણસ્થાનમાં વર્તવું હોય છે. તેમાં શ્રવણ, શિષ્યને ઉપદેશ, આહાર, વિહાર, દેવ-ગુરુ-ધર્મની ભક્તિ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન વગેરે સંયમના હેતુએ થાય છે. હું સ્થિર છું, જ્ઞાતા છું, કેવળ અસંગ છું એ દષ્ટિએ તેમાં વર્તવાનો પુરુષાર્થ વર્તે છે. તેની સાથે શુભયોગની પ્રવર્તના થાય તે પણ વીતરાગ ભગવાનની આજ્ઞાને આધીન વર્તે છે. જિનઆજ્ઞાના વિચાર વડે મારો સાધક સ્વભાવ કેમ વધે એ ભાવના છે.

“સ્વરૂપ લક્ષે જિન આજ્ઞા આધીન જો” અહીં ગુણ પ્રગટાવવાની વાત છે. જેટલા અંશે મન સંબંધીના જિનઆજ્ઞા વિચારાદિ આલંબન છૂટે તેટલી સ્વરૂપની સ્થિરતા સહેજે વધતી જાય અને તેટલા અંશે આજ્ઞા આદિના આલંબનનો વિકલ્પ છૂટી જાય છે.

“તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં” તેનો અર્થ એ છે કે જ્ઞાનમાં જેમ અંતર સ્થિરતા વધતી જાય તેમ નિમિત્તનો વિકલ્પ તૂટી જાય છે. સાતમે ગુણસ્થાને આજ્ઞાનું આલંબન સહેજે છૂટી

જાય છે. મનના પરિણામનું ક્ષણે ક્ષણે ઘટવું અને અંતરમાં સ્થિરતા સ્વરૂપ રમણતાનું વધવું થાય છે.

“અંતે થાયે નિજ સ્વરૂપમાં લીન જો” એ વિકલ્પનું પણ અવલંબન છૂટી જાય અને એકલી જ્ઞાનસ્વરૂપ સમાધિમાં સ્થિરતા રહે એવો અપૂર્વ અવસર ક્યારે આવશે એ ભાવના અહીં ભાવી છે. આવી આત્મસ્વરૂપની સ્વકાળદશા, નિર્ગ્રંથ વીતરાગ સ્થિતિધારક મુનિપદ, આ દેહે પ્રાપ્ત થાય એવો અપૂર્વ અવસર ક્યારે આવશે ? પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપની ભાવના ભાવનાર કાળ ક્ષેત્રને ન જુએ, પોતાની યોગ્યતા જુએ. પૂર્ણતાના લક્ષે શરૂઆત છે. અહીં પૂર્ણ ઉપર મીટ છે. જેમાં ઉત્કૃષ્ટ રુચિ હોય તેમાં ક્ષણ માત્રનો વિલંબ સહ્યો ન જાય. આત્માનો સ્વભાવ આનંદસ્વરૂપ છે તેથી આનંદની લહેરો આવે તેમાં એકલો આત્મા જ ઘોળાય.

આત્મસ્થિરતા અને તે સ્થિરતાનો પુરુષાર્થ પોતાને સ્વાધીન છે, પણ મન-વચન-કાયાના યોગનું સ્થિર રહેવું કે પલટાવું તે ઉદયાધીન છે. સર્વથા તે યોગનો અભાવ - અયોગીપણું તો ચૌદમે ગુણસ્થાને થાય છે. સાતમે ગુણસ્થાને અપ્રમત્ત દશામાં હું મને જાણનાર-દેખનાર આદિ સર્વ વિકલ્પ છૂટીને આત્મસ્વરૂપમાં સ્થિરતા વર્તે છે, તેમાં બુદ્ધિપૂર્વક કોઈ વિકલ્પનો અવકાશ નથી. તેમાં થતાં અતિ સૂક્ષ્મ વિકલ્પ કેવળજ્ઞાન ગમ્ય છે. સાધકને તે વિકલ્પભેદોનું લક્ષ નથી. અપૂર્વ અવસરની બારમી ગાથા સુધી સાતમા ગુણસ્થાનક સુધીની ભાવના સમજવી. અહીં મુખ્યપણે મુનિપણાની નિર્ગ્રંથદશાને અવસર ગણ્યો છે.

• • •

બાલ વિભાગ

સંકલન : મિતેશભાઈ એ. શાહ

પ્રાયશ્ચિત્ત

અમદાવાદના એક ખાનદાન કુટુંબમાં વર્ષો પૂર્વે ઘટી ગયેલી આ સત્યઘટના છે. એક સજ્જન ભાઈને પોતાની પત્ની સાથે કોઈ વાત પર મતભેદ થઈ ગયો. વાત તો બહુ જ નાની હતી, પણ આકોશ વધુ પડતો હતો. ગુસ્સામાં આવીને આ ભાઈને પત્નીના માથા પર છૂટી ઈંટનો ઘા કર્યો.

શાસ્ત્રોમાં લખ્યું છે : અંધ માણસના ચાર પ્રકારો છે : (૧) જન્માંધ : જેઓ જન્મતાની સાથે જ પોતાની દૃષ્ટિ ગુમાવી બેઠા હોય છે. (૨) લોભાંધ : સંપત્તિના લોભને કારણે જેઓ રાત/દિવસ બધું જ ભૂલી જતા હોય છે. (૩) મોહાંધ : પરસ્ત્રી કે પરપુરુષની પાછળ કામુક્તાને લીધે પાગલ થઈને જેઓ જાત/કજાતનો ભેદ ભૂલી જતા હોય છે. (૪) ક્રોધાંધ : ક્રોધને વશ થઈ જેઓ પોતાના અને પારકાના ભેદ ભૂલી જતા હોય છે.

ઈંટના ઘાથી પત્ની મૂર્છિત થઈને મૃત્યુ પામી. ભાઈના પશ્ચાત્તાપનો કોઈ પાર ન રહ્યો. તેમને પોતે કરેલી ભૂલ ડંખવા લાગી. તેઓ સામે ચડીને પોલીસ સ્ટેશને ગયા. પોલીસે કેસ ચલાવ્યો.

વકીલે અપરાધીને કહ્યું, “આ દુર્ઘટનામાં કોઈ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ નથી માટે તમે એમ કહી દો કે આ અપરાધ મેં નથી કર્યો, તો તમે નિર્દોષ છૂટી જશો.”

પેલા ભાઈ નખશીખ સજ્જન હતા. એમણે કહ્યું, “મારે અસત્ય બોલીને નિર્દોષ પૂરવાર નથી થવું. જો કાયદાથી બચાવી શકાતું હોય તો બચાવો, નહિ તો પછી સજા ભોગવવા હું તૈયાર છું.”

કોર્ટમાં કેસ ચાલ્યો. પેલા ભાઈએ ન્યાયાધીશની સામે સત્ય હકીકતની રજૂઆત કરી.

ન્યાયાધીશ એની સત્યવાદિતા પર ખુશ થઈ ગયા. દુઃખી હૃદયે ન્યાયાધીશે સજા તો સંભળાવી, સાથે કહ્યું, “મારી જિંદગીમાં આવો સત્યવાદી હું પ્રથમ જોઉં છું. માટે હું સરકારને વિનંતી કરું છું કે કોઈ ખુશીના અવસરે આને દંડમુક્ત કરે.”

થોડા જ સમયમાં હિંદુસ્તાનમાં એક અવસર આવ્યો. એ અવસર હતો સાતમા એડવર્ડના રાજ્યાભિષેકનો. આ અવસરનો લાભ લઈ એ ભાઈને દંડમુક્ત કરવામાં આવ્યો.

આ ઘટનાની સુગંધ અમદાવાદથી ૫૦૦૦ કિલોમીટર દૂર યુરોપના દેશોમાં ફેલાઈ ચૂકી. યુરોપિયનો આ ભાઈની સત્યવાદિતા પર અત્યંત ખુશ થઈ ગયા. અનેક કંપનીઓએ સામે ચડીને પોતાની એજન્સીઓ આ ભાઈને આપી અને થોડા જ વરસમાં તે કરોડપતિ બની ગયો.

સંત પરમ હિતકારી

મહારાષ્ટ્રના પ્રસિદ્ધ સંત તુકારામના પૂના જિલ્લામાં અનેક ભક્તો હતા. જગતનો આ કાયદો છે... જેની પૂજા થાય એની નિંદા થાય. જેના અનેક ભક્તો હોય, એના વિરોધીઓ પણ હોય. સંત તુકારામનો પણ શિવરામ કંસારો નામનો એક વિરોધી હતો.

એક દિવસ એક ભક્ત તુકારામ પાસે આવ્યો. એણે કહ્યું, “સંતજી ! માથે દીકરીના લગ્ન આવીને ઉભા છે, પાસે એક પૈસો ય નથી, તો હું શું કરું?” તુકારામે કહ્યું, “તારે મદદ જોઈતી હોય તો તું શિવરામ કંસારા પાસે જા. એ તને મદદ કરશે.” ભક્ત વિચારમાં પડી ગયો. શિવરામ તુકારામનો કટ્ટર શત્રુ હતો એની એને જાણ હતી.

ભક્ત શિવરામ પાસે પહોંચ્યો. તેણે કહ્યું, “મને તુકારામજીએ મોકલ્યો છે. મારે ઘરે લગ્નનો પ્રસંગ છે. તમે મને થોડી મદદ કરશો?” તુકારામનું નામ સાંભળતાં જ શિવરામનો પિત્તો ગયો. એણે કહ્યું, “હું શેની મદદ કરું ? તારો તુકો તને મદદ કરશે.” એમ કહી ગુસ્સામાં ને ગુસ્સામાં ભક્ત પર શિવરામે એક તાંબાનો રૂપિયો ફેંક્યો. તાંબાના રૂપિયાને મદદ સમજીને ભક્તે એને ઉઠાવી લીધો અને સીધો જ તુકારામ પાસે આવ્યો.

એણે તુકારામને માંડીને વાત કરી. તુકારામે કહ્યું, “ચિંતા ન કર. એ તાંબાના રૂપિયાને તું ભઠ્ઠીમાં તપાવ.” ભક્તે તેમ કરતા આશ્ચર્ય સર્જ્યું. ભઠ્ઠીના તાપથી થોડી જ વારમાં તાંબાનો રૂપિયો સોનાની ગીની બની ગયો. ભક્તે એ સોનાની ગીની દ્વારા લગ્નનો પ્રસંગ ધામધૂમથી ઉકેલી લીધો.

આ બાજુ તાંબાનો રૂપિયો સોનાની ગીનીમાં પલટાઈ ગયો એવા સમાચાર જોતજોતામાં ચારેબાજુ ફેલાઈ ગયા. ખુદ શિવરામ કંસારાને પણ જ્યારે આ સમાચાર મળ્યા ત્યારે તેને પણ અચરજ થયું. એને થયું કે નક્કી તુકારામ પાસે પારસમણિ લાગે છે. એના પ્રભાવે રૂપિયો સોનાનો બની ગયો લાગે છે. હું પણ તુકારામની સેવા કરીને એ પારસમણિ મેળવી લઉં કે જેથી આખી જિંદગી મને નિરાંત થઈ

જાય.

શિવરામે તુકારામનું શરણ સ્વીકાર્યું. સળંગ છ મહિના સુધી એણે સેવા કરી. પણ અફસોસ ! તનથી એ સેવા કરતો હતો, પણ એનું મન-એના નયન તો સતત પારસમણિની ખોજ કરતા હતા. છ મહિના સુધી ખોજ કરવા છતાં પારસમણિ ન દેખાયો, એટલે એનાથી ન રહેવાયું. એક દિવસ એણે હિમ્મત કરીને પૂછી જ લીધું, “સંતજી ! તમારી પાસે પેલો પારસમણિ છે તે બતાવોને.”

સંત તુકારામે કહ્યું, “શિવરામ ! મારી પાસે પા-રસમણિ નથી, મારી પાસે તો અખંડ રસમણિ છે. જો જોઈએ તો તને આપું.” શિવરામ આ ગૂઢ વાતથી મૂંઝાઈ ગયો. એણે કહ્યું, “મને તમારી ગૂઢ ભાષામાં કાંઈ સમજાતું નથી. જરા માંડીને વાત કરો ને.” તુકારામે કહ્યું, “પ્રભુનું નામ, પ્રભુનું સ્મરણ, પ્રભુની ભક્તિ એ જ અખંડ રસમણિ છે. એના પ્રભાવે જ બધું શક્ય બને છે. એના સિવાય મારી પાસે બીજો કોઈ મણિ નથી.”

શિવરામે સંતના ચરણોમાં પોતાનું મસ્તક ઝુકાવી દીધું. એના હૃદયનું પરિવર્તન થઈ ગયું હતું... જેની યાદી એની આંખમાંથી વહેતા આંસુઓ ખાતા હતા. એક વખતનો કટ્ટર દુશ્મન સંત તુકારામનો પરમ ભક્ત બની ગયો.

માનવજીવનમાં ધર્મ કદી ભૂલશો નહીં

જન્મ્યા છો જૈનકુળમાં, તો આળસ કદી કરશો નહીં, ગમે તેવા સંજોગોમાં પણ ધર્મને ભૂલશો નહિ, જન્મ્યા જગતમાં પુણ્યના ઉદયથી, એક દિન જવાનું નક્કી, ભવોભવ છે ભટકવાનું, ધર્મને ભૂલશો નહિ! ધનદોલત કુટુંબકબીલા, આ ભવ માટે છે સહી, પણ ધર્મ ભવોભવ સાથે, એ વાતને ભૂલશો નહિ, જગતની મોહજાળ જૂઠી, એમાં ફસાશો નહિ, એ જાળમાંથી છૂટવા ધર્મને ભૂલશો નહિ. જો મોજશોખમાં ફસાયા તો પામવાના કંઈ નહિ, ત્યાગવૃત્તિ પામવાને ધર્મને ભૂલશો નહિ, કાયા કાચી કુંભ જેવી, ફૂટી જવાની નક્કી, માટે જલદી ચેતવા, ધર્મને ભૂલશો નહિ, મહાપુરુષો અનેક થઈ ગયા, ઉપદેશ ગ્રહણ કરી જીવન સફળ બનાવવા, ધર્મને ભૂલશો નહિ, મુક્તયોગીની વિનંતી, ધ્યાનમાં લેજો સહી, આત્માને મુક્ત કરવા, ધર્મને ભૂલશો નહિ.

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થા દ્વારા આયોજિત આધ્યાત્મિક શિબિર

પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સમ્યગ્દર્શનદિન (૧૪ ફેબ્રુઆરી) નિમિત્તે સંસ્થા દ્વારા તા. ૧૨-૨-૧૧, શનિવાર થી તા. ૧૪-૨-૧૧, સોમવાર દરમ્યાન ત્રિદિવસીય આધ્યાત્મિક શિબિરનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. શિબિર દરમ્યાન બા.બ્ર.આદ.શ્રી ગોકુળભાઈ શાહ તથા આત્માર્થી ભાઈશ્રી પ્રકાશભાઈ ડી. શાહના સ્વાધ્યાય, કોબા ભક્તિવૃંદની ભક્તિસંગીત, બા.બ્ર.આદ.શ્રી સુરેશજી દ્વારા કથાનુયોગ જેવા અનેકવિધ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. તા. ૧૩-૨-૧૧ના રાત્રે શ્રી જય અશોકભાઈ શાહ ભક્તિસંગીત પ્રસ્તુત કરશે. સ્વ-પર કલ્યાણ અર્થે શિબિરમાં પધારવા સૌને ભાવભીનું નિમંત્રણ છે.

સંસ્થા દ્વારા ધાર્મિક લેખિત પરીક્ષાનું આયોજન

આપણી સાધનામાં ઘનિષ્ટતા આવે તે હેતુથી ધાર્મિક (પારમાર્થિક) લેખિત પરીક્ષાનું આયોજન સંસ્થા દ્વારા નિયમિત ધોરણે કરવામાં આવશે. મહત્તમ સંખ્યામાં મુમુક્ષુઓ ભાગ લઈ શકે તે હેતુથી અને દરેક મુમુક્ષુની અંગત સાધનાને વેગ આપવાનું મુખ્ય પ્રયોજન હોવાથી આ કસોટીપત્રનું પ્રારૂપ નીચે પ્રમાણે રહેશે :

- (૧) મુમુક્ષુ જે સ્થળે રહેતાં હોય ત્યાંથી પરીક્ષા આપી શકશે.
- (૨) જેમને જરૂર લાગે તેઓ પુસ્તકમાં જોઈને (ઓપન બુક એક્ઝામ) આપી શકશે.
- (૩) પોતાના જવાબ-પત્રનું મૂલ્યાંકન મુમુક્ષુ પોતે જ કરશે. (જરૂર લાગે તો આ માટે કોઈની મદદ લેવી) આ માટે દરેકને એક મોડેલ જવાબ પત્ર મોકલવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે. જેના આધારે મુમુક્ષુ પોતે પોતાના માર્ક્સ આપશે.
- (૪) મુમુક્ષુના માર્ક્સ ક્યાંય જાહેર કરવામાં નહીં આવે.
- (૫) વિષયનું સીલેક્શન પૂ. ગુરુદેવશ્રીની આજ્ઞા અનુસાર રહેશે.
- (૬) પહેલી પરીક્ષાનો વિષય આ પ્રમાણે નક્કી થયેલ છે : 'સાધક-સાથી' પુસ્તકમાંથી ચાર ભાવનાઓ - મૈત્રી, ગુણપ્રમોદ, કરુણા અને માધ્યસ્થ (અનુક્રમે પ્રકરણ નંબર ૨૧, ૩૨, ૧૮, ૪૦)
- (૭) પરીક્ષાની તારીખ : ૧૨ ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૧

સૌને રસપૂર્વક ભાગ લેવાની પૂ. ગુરુદેવની આજ્ઞા છે. વિશેષ માહિતી માટે સંપર્કસૂત્રો :

- શ્રી અશોકભાઈ પી. શાહ (મુંબઈ) ૯૮૩૩૯૫૩૩૩૭ ashok@chemokraft.com
- શ્રી ઉષાબેન શેઠ (કોબા) ૯૩૨૭૫૭૨૮૫૧ kishorsheth@aol.com

વિશેષ નોંધ : (૧) જેમને email ની સગવડ હોય તેમને પેપર email થી મોકલી શકાશે. (૨) કસોટી આપનાર મુમુક્ષુએ પોતે કસોટી આપી છે તે માહિતી સંપર્કસૂત્રોને જણાવવા વિનંતી.

શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય આચાર્યપદ આરોહણ દિનની સંસ્થામાં ઉજવણી

માગશર વદ આઠમ એટલે અપ્રમત્ત યોગીશ્વર ૧૦૮ શ્રી કુંદકુંદાચાર્યનો આચાર્યપદ આરોહણ દિન. આપણી સંસ્થામાં આ દિવસની ઉલ્લાસભર ઉજવણી કરવામાં આવી. સવારે શ્રી કુંદકુંદાચાર્યની દ્રવ્ય-ભાવ પૂજા રાખવામાં આવી હતી. શ્રી કુંદકુંદાચાર્યના જીવન પર આધારિત પૂજ્યશ્રીની વીડિયો કેસેટ મૂકવામાં આવી હતી. રાત્રે બા.બ્ર.આદ.શ્રી સુરેશજીએ શ્રી કુંદકુંદાચાર્યના જીવનચરિત્ર વિશે સુંદર માહિતી આપી હતી. બા.બ્ર. અલકાબેન તથા બા.બ્ર. જનકબેને શ્રી કુંદકુંદાચાર્યની ભક્તિના પદો લીધા હતા. આદ. ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજીએ મુનિના ૨૨ પરિષદો પૈકી કેટલાક પરિષદોને પદમાં પ્રસ્તુત કરી સમજાવ્યા હતા.

અમદાવાદમાં આચાર્યશ્રી ભરતસાગરજી મહારાજનો ષષ્ઠીપૂર્તિ જન્મજયંતી સમારોહ સંપન્ન

ગુજરાત સંતકેસરી પૂજ્ય ૧૦૮ આચાર્યશ્રી ભરતસાગરજી મહારાજનો ષષ્ઠીપૂર્તિ જન્મજયંતી સમારોહ શ્રી દિગંબર જૈન મંદિર, નરોડા, અમદાવાદ મુકામે તા. ૧૫-૧૨-૨૦૧૦ થી તા. ૧૬-૧૨-૨૦૧૦ દરમ્યાન ઉજવાઈ ગયો. આપણી સંસ્થામાંથી તા. ૧૬-૧૨-૨૦૧૦ ના દિવસે પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીનો શુભેચ્છા સંદેશ લઈને પૂજ્ય બહેનશ્રી, આદ.શ્રી જયંતભાઈ શાહ તથા કેટલાક મુમુક્ષુઓ ઉપરોક્ત કાર્યક્રમોમાં સહભાગી બન્યા હતા. સંસ્થા તરફથી પૂજ્ય આચાર્યશ્રીને સસંઘ કોબા પધારવા નિમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. પૂજ્ય આચાર્યશ્રીએ સમસ્ત કોબા પરિવારને ધર્મયાદી અને શુભાશીર્વાદ પાઠવ્યા હતા.

હિંમતનગરમાં સત્સંગ

હિંમતનગર (પુષ્પાંજલી પાર્ક, મોતીપુરા) માં ડિસેમ્બર ૧૭ ના દિવસે પંખીધરના ઉદ્ઘાટન પ્રસંગે રાખેલ સત્સંગ સમારોહમાં પૂ.શ્રી. આત્માનંદજી (મુખ્યત્વે) અને અન્ય સંતોના સત્સંગ (સવારે ૮ થી ૧૨) રાખેલ. પૂજ્યશ્રીની નાદુરસ્ત તબિયતને લીધે તેમની ગેરહાજરીમાં કોબાથી યુવાસાધકો-ત્યાગીઓ (સુરેશજી, અલકાબેન, જનકબેન) અને અન્ય મુમુક્ષુઓ (પ્રફુલભાઈ લાખાણી, મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર, જીવણભાઈ) અર્ધા દિવસે માટે ગયા હતા. ત્યાં પૂ. શુકદેવાનંદજી, પૂ. સાધ્વી હંસાબા, પૂ. તુલસીદાસજી, પૂ. લાલજીભાઈ વગેરે સંતોના જીવન ઉપયોગી લોકભોગ્ય સત્સંગ હતા. આદ. બા. બ્ર. શ્રી સુરેશજીએ “મીઠો મીઠો બોલ, તોલ તોલ બોલ” પદ અને તેના અર્થ ઉપરાંત પાંચ યમ (અહિંસા, સત્ય વગેરે) વિષે સરસ સમજાવેલ. આદ.શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધારે સત્સંગ, તેનું સ્વરૂપ, લક્ષણો, માહાત્મ્ય, ફળવાના કારણો વગેરે વિષે (મોક્ષમાળા-૨૪ તથા પત્રાંક-૬૦૮ના આધારે) પ્રાસંગિક વાતો કરેલ. પંખીધરમાં સંસ્થા તરફથી સારું યોગદાન આપેલ. આપણા મુમુક્ષુ શ્રી જયંતીભાઈ - કમળાબેનને ત્યાં આહાર આતિથ્ય હતું.

વિશ્વવ્યાપી ઓનલાઇન માહિતી-સંદર્ભ આપતી જૈનપીડિયાનો લંડનમાં પ્રારંભ

ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ જૈનોલોજી દ્વારા તૈયાર થયેલા જૈનપીડિયા એક્ઝીબીશન અને જૈનપીડિયા ઓનલાઇન ડીજિટલ રિસોર્સને નિહાળીને ઈંગ્લેન્ડના હીઝ રોયલ હાઈનેસ પ્રિન્સ ઓફ ચાર્લ્સ અત્યંત પ્રસન્નતા વ્યક્ત કરી હતી. આ કાર્યક્રમ ૧૮મી નવેમ્બરે લંડનના વિક્ટોરિયા એન્ડ આલ્બર્ટ મ્યુઝિયમમાં યોજવામાં આવ્યો હતો.

આ અગાઉ ૧૯૮૩ માં જૈનદર્શનના પ્રસાર માટે સ્થપાયેલી આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ જૈનોલોજી દ્વારા ઈ.સ. ૧૯૯૦ માં ડ્યૂક ઓફ એડિનબરો પ્રિન્સ ફિલિપને બકિંગહામ પેલેસમાં “જૈન ડેક્લેરેશન ઓન નેચર” અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું અને એ સમયે વિશ્વના ધર્મોની સૂચિમાં જૈન ધર્મને આઠમા ધર્મ તરીકે સ્થાન મળ્યું હતું તેમજ વર્લ્ડ વાઈડ ઇંડ ફોર નેચર (W.W.F.)માં જૈન ધર્મ મહત્વનો ધર્મ બન્યો હતો. તાજેતરમાં ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ જૈનોલોજીએ તૈયાર કરેલો જૈનપીડિયાનો પ્રોજેક્ટ એ જૈન હેરિટેજ દર્શાવતો ઓનલાઇન સર્વોપયોગી માહિતી અને સંદર્ભો આપતો મહત્વકાંક્ષી પ્રોજેક્ટ છે. જે ઈંગ્લેન્ડ અને અન્ય દેશોના હસ્તપ્રત સંગ્રહો પરથી તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. વિક્ટોરિયા એન્ડ આલ્બર્ટ મ્યુઝિયમ અને વેલકમ ટ્રસ્ટમાં એ છેલ્લાં ત્રણ વર્ષથી પ્રદર્શિત થઈ રહ્યો છે અને હવે પછી એ ઓક્સફર્ડની બોડેલિયન લાયબ્રેરીમાં પણ દર્શાવવામાં આવશે.

આ સમગ્ર પ્રોજેક્ટની વિશેષ માહિતી www.jainpedia.org. પરથી અથવા જૈનપીડિયા ટીમનો સંપર્ક : bansri.mehta@jainpedia.org, ૦૨૦ ૮૨૩૬૧૦૦ પરથી કરવાથી મળી રહેશે.

સંથારો (સલ્લેખના)

ભાવનગર મુકામે શ્રીમતી તારાબેન બળવંતરાય કામદારે પૂજ્યશ્રી રાજેશમુનિ અને ચતુર્વિધ સંઘની હાજરીમાં આજીવન સંથારાના પચ્ચખાણ લીધા હતા. તા. ૨૭-૧૧-૧૦ ના શનિવારે સવારે ૬-૨૦ કલાકે સંથારો સીજી ગયો. ગુણાનુવાદ સભામાં પૂ. રાજેશ મુનિ આદિ ઠાણા-૪, પૂ. સાધનાબાઈ મ.સા. આદિ ઠાણા-૫, પ્રમુખશ્રી કાંતિભાઈ ગોસલિયા તથા ધર્મપ્રેમી જનતાએ શ્રદ્ધાસુમન અર્પણ કર્યા હતા.

વૈરાગ્ય સમાચાર

[૧] પૂજ્ય જનકમુનિનો સંથારો સીજીયો : ગોંડલ સંપ્રદાયના મુનિ, આગમ દિવાકર તથા રાષ્ટ્રીય સંતના બિરુદથી વિભૂષિત પૂજ્ય જનકમુનિ મહારાજ ઘાટકોપર (મુંબઈ) મુકામે હિંગવાલા લેન ઉપાશ્રયમાં તા. ૩૦-૧૨-૨૦૧૦ના દિવસે સવારે ૯-૦૯ વાગ્યે ૭૯ વર્ષની વયે કાળધર્મ પામ્યા છે. તે પહેલા તેઓને સંથારાના પચ્ચખાણ અપાયા હતા. તેઓશ્રીએ ૩૨ આગમોનો ગહન અભ્યાસ કર્યો હતો તેમજ દસ પુસ્તકો લખ્યા હતા. તેઓએ હજારો લોકોને ધર્માનુરાગી બનાવી એમની જીવનદિશા બદલી નાખી હતી. હજારો ભાવિકો તેઓના અંતિમ દર્શન માટે આવ્યા હતા. સમગ્ર કોબા પરિવાર પૂ. જનકમુનિના ગુણાનુવાદ કરી તેઓ પૂર્ણ મોક્ષપદને પ્રાપ્ત કરે તેવી પરમાત્માને પ્રાર્થના કરે છે.

રમી રહ્યો છે રામ

(દોહરા)

સંકલન, પ્રેષક : ગુલાબચંદ ધારશી રાંભિયા

રસ, રૂપ ને ગંધ નહીં, નહીં સ્પર્શનું નામ,
મૂર્ત નહીં પણ દેહમાં રમી રહ્યો છે રામ.

આંખોથી દેખાય નહીં, તો પણ પ્રગટ જણાય,
થાય કદાપિ ધ્યાનથી, ચિંતન જો મનમાંય.

સ્વરૂપ સાચું સમજીને, મોહ કરું હું દૂર,
ગુરુવાણીથી આજ હું, ભાંગુ બ્રાન્તિ જરૂર.

નિશ્ચય મનથી દેખતા, વિશુદ્ધ મારો રામ,
રામ મહીં હું જોડતો, ઈન્દ્રિયો તણા કામ.

સ્મરણ કર્યાથી જેહનું, જ્ઞાન જ્યોત ઝલકાય,
મોહતિમિર અદૃશ્ય થતાં, ઉર આનંદિત થાય.

આત્મરામનો વાસ તો, દેહ મંદિરે હોય,
અન્ય સ્થળે શોધું નહીં, શોધું દેહની માંય.

કોઠાદિક સંયોગથી, પામું નહીં વિકાર,
મેઘ વિકારી હોય પણ, નભ તો નહીં તલભાર.

પરમ જ્ઞાન તે આત્મા છે, નિર્મલ દર્શન તેજ,
ગણું તેજ ચારિત્ર્યને, નિર્મળ તપ પણ એજ.

નમન કરવા યોગ્ય છે, એકજ મારો રામ,
સજ્જનનું પણ શરણ છે, મંગલ ઉત્તમ રામ.

સંસારી સર્વ વ્યાધિઓ, મને દેતી દુઃખ,
શીતળ જળ મંદિર આ, આત્મા આપે સુખ.

સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપને, ઘરતો હું નિઃશંક,
બીજા આનંદો બધા, ક્ષણભંગુર ને રંક.

કર્મબંધનથી બદ્ધ પણ, બંધન કરે નહિ કર્મ,
રાગદ્વેષથી યુક્ત પણ, નિર્મળ સમજો મર્મ.

આત્મસ્વરૂપે લીન તે, પરમયોગી કહેવાય,
આત્મવત્ સૌ જીવને, ગણે હૃદયની માંય.

ભિન્ન ભિન્ન સંયોગથી, મુખ વિકારી થાય,
પણ દર્પણ નિર્મળ સદા, મુખ જોયે શું થાય ?

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883
Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal
Regd. No. : GAMC - 309/2009-11 Issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2011
Licence to post without prepayment No. CPMG/GJ/36/2009-11 Valid upto 31-12-2011

પ્રિન્સ ચાર્લ્સને જૈનપીડિયા વિશે
સમજૂતી આપતા વિક્ટોરીયા ઓન્ડ આલ્બર્ટ
મ્યુઝિયમના ક્યુરેટર નિક બર્નાડ અને
જૈનપીડિયાના નિષ્ણાત યુનિવર્સિટી ઓફ
પેરિસના પ્રાધ્યાપક ડૉ. નલીની બલબીર

હિંમતનગર મુકામે યોજાયેલ સત્સંગ સમારોહની વેળાએ (તા. ૧૭-૧૨-૨૦૧૦)

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યધ્વનિ’ જાન્યુઆરી-૨૦૧૧ ના અંક માટે રૂ. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ

સ્વ. સુમતિચંદ્ર દોશીના આત્મશ્રેયાર્થે

હસ્તે આદ.શ્રી નયનાબેન સુમતિચંદ્ર દોશી (ઘાટકોપર, મુંબઈ)

તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of
Shreemad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra, Koba - 382 007. Dist.
Gandhinagar (Gujarat). Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate,
Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah